

Exeg.

1122

em

Excp. 1122 em

Esseq. 1122 on

78 B

Exeg. 1122 em

Van der Boon

SPECIMEN HERMENEUTICUM

I N

LOCUM AD HEBR. IX. 14.

SPICULEX HERBERTI

18

LOCUM V. HERB. IX. 14.

SPECIMEN HERMENEUTICUM
INAUGURALE,
IN
LOCUM AD HEBR. IX. 14.
QUOD,
ANNUENTE SUMMO NUMINE,
EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI,
JO. HENR. VAN DER PALM,
THEOL. DOCT. POËS. ET ORAT. S. L. L. ET ANT. O. O.
PROFESSORIS ORDINARIJ,
ET
AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU,
NEC NON
NOBILISSIMAE FACULTATIS THEOLOGICAE
DECRETO,
PRO GRADU DOCTORATUS,
SUMMISQUE IN THEOLOGIA HONORIBUS
AC PRIVILEGIIS,
IN ACADEMIA LUGDUNO-BATAVA,
RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS,
PUBLICO ET SOLEMNI EXAMINI SUBMITTIT
ADRIANUS LEONARDUS VAN DER
BOON MESCH,
DELPHENSIS.

Die xxv Januarii MDCCCXIX. Horæ XII.

LUGDUNI BATAVORUM,
APUD S. ET J. LUCHTMANS,
ACADEMIAE TYPOGRAPHOS.
MDCCCXIX.

SPECIMEN HERMANNI
I N A U G U R I A

I N

L O C O M A D H E R M A N N I

0 0 0 0

ANNUNTIAT SUMMO

EX AUCTORITATE RECTORIS

JO. HENR. VAN DER

THEOL. DOCT. PUBL. ET GRAT. S. L. ET ALI. Q. L.

PROFESSORIS ORDINARIJ

R. T.

AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU

NEC NON

NOBILISSIMAE FACULTATIS THEOLOGICAE

ACADEMIAE

PRO GRADU DOCTORIS

SUBMISSIO IN THEOLOGIA

Bayrische
Staatsbibliothek
München

IN ACADEMIA

RITE ET LEGITIME CONSEQUENTIS

PUBLICO ET SOLEMNI EXAMINE SUBMITTIT

ADRIANUS LEONARDUS VAN DER

BOON MESCH

DE THEOLOGICA

Die xxv Junij MDCCXIX. Aetatis xii.

LUGDUNI BATAVORUM

STUD. S. ET J. LUCHTMANUS

ACADEMIAE TYPOGRAPHUS

MDCCXIX

P A T R I O P T I M O ,

OMNI PIETATE ET OBSEQUIO COLENDO ,

HENRICO CAROLO VAN DER BOON MESCH,

VIRO DOCTISSIMO, GRAVISSIMO,

ADRIANO SANDERO VAN DER BOON MESCH,

**MEDICINAE DOCTORI, CIVITATIS DELPHENSIS
SENATORI,**

P A T R U O C A R I S S I M O .

VIRO NOBILISSIMO, ILLUSTR,

A E G I D I O V A N B R A A M ,

**EQUITIBUS ORDINIS GUILIELMIANI MILITARIS, ET
PRAEFECTIS CLASSI REGIAE ADSCRIPTO,**

AVUNCULO DILECTISSIMO.

*Hasce studiorum suorum
primitias*

D. D. D.

A U C T O R .

PARTI OPTIMO

OMNI PRATE ET ORBINO COLENDO

HENRICO CAROLO VAN DER BOON MECH

VIR DOCTISSIMO

ADRIANO SANDERO VAN DER BOON MECH

MEDICINAE DOCTOR CIVITATIS DELPHINENSIS

SENATORI

PATHEO CARISSIMO

VIRI NOBILISSIMO

AEGIDIO VAN BRAM

EQUITURUS ORDINIS GUILIELMI MILITANS ET

PRÆFECTUS CLASSIS REGIAE ADSCRIBITO

AVUNGULO DILECTISSIMO

Illece singulorum

primis

D. D. D.

AUCTOR

P R A E F A T I O.

*D*octoratus ambiendi ne videatur causa mihi exstitisse inconsiderata temeritas, aut virium mearum non satis prudenter reputata ratio, monitos velim Lectores, me ad summos in Theologia honores nunquam adspiraturum fuisse, nisi adhortantibus et instigantibus Praeceptoribus meis, Viris Clarissimis. Quorum humanissimae, mihiq[ue] forte nimis honorificae adhortationi resistere, religioni mihi putabam. Itaque viribus meis incrementum aliquod accessurum arbitratus ex horum virorum auctoritate, argumentum scriptionis circumspexi. Sed rerum copia, quas mihi oblatas videbam, districtus, de incerta optione ad Voorstium retuli, incertum iudicium meum Viro magno committens gravissimi consilii sui pondere
di-

dirigendum et figendum. Is Epistolae ad Hebraeos eo consilio tractandae mihi auctor fuit, ut a diligentiore totius Epistolae intelligendae studio ad aliquam ejus partem illustrandam accederem. Omnem igitur operam atque industriam in studiosa, eaque saepius repetita Epistolaelectione posui; cujus quidem studii fructum cum aut hunc referri posse animadverterem, ut ad interpretandam unam alteramve pericopam majorem me conferrem, aut illum, ut eâ viâ, qua multos Viros eruditionis fama conspicuos mihi duces proponere possem in uno tantummodo loco paulo difficiliore elaborarem, posteriorem rationem elegi, et unius adeo hujus loci, quem, prout potero, illustrandum sumsi interpretatione progressum meorum quaecunque specimen in lucem profero.

Antequam rem ipsam aggrediar, Academiae valedicturus, eo me grati animi sensu plenum et plane commotum sentio, quem pectore inclusum verbis satis digne exprimere et proferre nequeo. Quid enim Tibi referam, Voorsti, Promotor Celeberrime, quem inprimis principem mihi video et ad ingrediendam et ad persequendam horum studiorum rationem; a cujus consiliis et auxilio nunquam non instructus
et

et confirmatus et adjutus discessi; quique etiam hac in re solita tua benevolentia, cujus memoriam nulla unquam dies deletura est, me non destituit? Vobis quoque, Viri Clarissimi, summopere venerabiles, quam maxime obstrictum me sentio; Tibi Te Watere, quem summa senectus a summo studio Academicæ juventutis minime dimovit; Vobis, Clarisse et Suringar, quorum scholis et consuetudini plurima me debere profiteor; Tibi denique, eruditissime Borgere, quo antea de disciplina Theologica egregie merito, jam tamquam ornamento et decore sibi adjuncto, gloriantur Literæ Humaniores.

Ut vero caeteris, in disciplinis Literariis et Philosophicis, Praeceptoribus me in disciplinam traditum esse, summa cum voluptate recordor, ita Tibi, Celeberrime Palmi, maximas, quas habeo, gratias publice ago pro tot ac tantis beneficiis in me collatis; Tibi enim me devinxit et tua singularis humanitas, et institutio doctissima et elegantissima, ex qua, veluti uberissimo fonte, veri ac venusti sensum hausî, certe haurire potui.

Restat, ut Vobis quoque, quotquot ex divinorum oraculorum Interpretibus mihi estis conjuncti, gratum animum testificer; quos inter Te
com-

compello, Venerande Egelingi, qui fructuosissimam mihi institutionem benevole impertiisti; nec gratae memoriae sensus me discedere sinit, antequam Tibi nominatim, eximie Schachti, devinctum me ex animo professus sim, qui me jucundissimo simul tuo et utilissimo usu ac familiaritate complexus es.

Denique, Speciminis initium factururus, aequos Lectores quodam jure meo optare mihi videar: severos judices reformidat ipsa scriptionis ratio, et omnes hoc velim sibi persuadeant, se habere auctorem ingenii sui mediocritatis probe conscium.

SPECIMEN HERMENEUTICUM

IN

LOCUM AD HEBR. IX. 14.

PROLEGOMENA.

§. I.

In eorum locorum numero, quae valde exercuerunt virorum doctorum ingenia, sine dubio censenda est ea hujus commatis pars, quâ de Christo dicitur,

Ὁς διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἁμῶν τῷ Θεῷ.

Tanta quidem ab aevo fuit, et etiamnum est sententiarum varietas, ut proferri vix posse videatur talis hujus loci interpretatio, quae sit expedita, et omni careat difficultate.

A

§. 2.

2 SPECIMEN HERMENEUTICUM

§. 2.

At prodest tamen, ad ejusmodi locorum rectam inveniendam interpretationem, optimos quosque consulere interpretes, eorumque Annotationes, Scholia, ac Commentarios diligenter excutere, et ad modestum examen vocare; sed et haec ratio magnam subinde habet difficultatem. Haud raro enim accidit, ut optimi quoque interpretes variis modis impediuntur, quominus verum ejusmodi locorum sensum adsequantur. Tenentur alii praejudicatis opinionibus, quibus olim sunt imbuti; aliorum minus liberalis est analogiae doctrinae usus; non accurate alii consulunt usum loquendi, seriemque orationis; conferunt alii loca, quae videntur parallela, quorum autem ratio est diversa; alios aliae causae in errorem ducunt.

Quae cum ita sint, Sacrae Scripturae interpreti sibi caveat, ne aliorum auctoritati nimium tribuat. In illis praesertim locis ex hoc genere explicandis magna opus est cautione, quorum sensus e singulari Auctoris consilio ac dicendi ratione, aliove quodam modo a vulgariore singula verba interpretandi via discedente constituendus sit.

Ne-

Nequaquam vero in his ipsis temere spernendae sunt leges, quae in Hermeneutica N. T. principem tenent locum, et quibus neglectis arbitraria, vaga et incerta omnis est interpretandi ratio. Horum scientia munitus interpres scriptorem, in cujus dictis exponendis versetur, adeat, et id sedulo agat, ut familiaritatem cum eo contrahat. Quâ quidem acquisitâ familiaritate efficitur, ut varias virorum doctorum interpretationes melius perpendere, et de iis accuratius iudicium ferre possis. Nimirum universus jam loci ob oculos est contextus, similia in promptu sunt loca, et singulae Auctoris explicandi tenentur notitiae atque opiniones, quibus sic bene cognitae via paratur ad ambiguarum vocum et formularum probabilem assumendam interpretationem.

§. 3.

Ad hanc normam, in loco paulo difficiliore, ea, qua par est, modestia, quod attinet ad phrasin διὰ πνεύματος αἰωνίου expediendo, vires periclitari nobis est propositum.

Sed nonnulla praemittenda sunt,

I. De argumento Epistolae, et illa praecipue ejus parte, ad quam pertinet orationis in hoc loco contextus.

A 2

II.

4 SPECIMEN HERMENEUTICUM

II. De iis, quae verba διὰ πνεύματος αἰωνίου proxime antecedunt et sequuntur.

III. De usu praepositionis διὰ in hac Epistola.

IV. De varietate lectionis.

§. 4.

Auctor Epistolae, cum Christianos e Judaeis Mosaicarum caerimoniarum nimium quantum tenaces in fide, quam novae et ab omni externo splendore destitutae dederant religioni, confirmare ac roborare vellet, nil aptius ac melius excogitare potuit, quam iis enucleare, quantopere sacerdotes Judaeorum, quin et ipsum Pontificem Maximum antecellat is, quem cap. IX. 15. διαθήκης καινῆς μεσίτην appellat (a).

Cap.

(a) Quanta apud Judaeos excelluerit dignitate Pontifex Maximus, disci potest ex *Philone* et *Flavio Josepho*. Philo Legat. ad Cajum p. 1031 C. Τὴν βασιλείαν τῆς ἱερωσύνης ἐν δευτέρᾳ τάξει τιθέμενοι νομίζονται, ὅσα θεὸς διαφέρει ἀνθρώπων, τοσούτῳ καὶ βασιλείας ἀρχιερωσύνην. De profug. p. 466 B. Λέγομεν γὰρ τὸν ἀρχιερεῖα οὐκ ἄνθρωπον, ἀλλὰ λόγον θεῖον εἶναι. Joseph. contra Apion. Lib. II. c. 21. Τίς ἢ καλλίων ἢ δικαιοτέρα γένοιτο τῆς θεοῦ μὲν ἡγεμόνα τῶν ὅλων ἡγεῖσθαι πεποιημένης, τοῖς ἱερεῦσι δὲ κοινῇ, μὲν τὰ μέγιστα διοικεῖν ἐπιτρεπούσης, τῷ δὲ πάντων ἀρχιερεῖ πάλιν αὖ πεπιστευκυίας τὴν τῶν ἄλλων ἱερέων ἡγεμονίαν. Conf. Heinrichs in Proleg. pag. 24.

Cap. II. 17. Christum jam vocaverat ἀρχιε-
 ρέα ἐλεήμονα καὶ πιστὸν, qui munere expiandi
 peccata afflictisque opem ferendi rite fungi
 possit; cap. III. 1. τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα
 τῆς ὁμολογίας ἡμῶν. cap. IV. 14, 15, 16. ἀρ-
 χιερέα μέγαν, qui nullum sui similem habeat,
 qui in coelum adscenderit, at vel sic tamen mi-
 sericordia erga nos affici possit, quippe calamita-
 tibus ipse exercitus. Inde vero a cap. V. incipit
 universus de Jesu Christo Pontifice locus. Probat
 enim, Jesum Christum esse vere Pontificem,
 eumque cum sacerdotibus Judaicis ita comparat,
 ut simul doceat, qualis quantusque sit haben-
 dus, et quam longe sacerdotibus Judaicis praes-
 tet. Etenim dilucide exponit, munus Sacer-
 dotale Christo ab eo esse delatum, qui eum sic
 fuerat allocutus: υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον
 γεγέννηκά σε. σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα, κατὰ
 τὴν τάξιν Μελχισεδεκ: conf. cap. V. 1 — 6.
 Igitur affirmat, Christum a Deo esse nomina-
 tum et constitutum Pontificem Maximum, ad
 rationem ac dignitatem Melchizedeci, eumque
 hujus muneris honore in aeternum ornatum fo-
 re, com. 10. collato cap. VI. 20. ubi Auctor
 redit ad disputationem de Melchizedeci perso-
 na, de quâ se multa habere dicenda cap. V.
 11. indicaverat. De Melchizedeci autem per-

6 SPECIMEN HERMENEUTICUM

sona, ejus historia, sacerdotio, dignitate ac praestantia copiosius agit cap. VII. 1, 10. ut manifestam redderet ac confirmaret abrogationem *λευιτικῆς ἱερωσύνης*, atque declararet, atque probaret Christi Sacerdotis prae Aäronicis praestantiam. Eam ab causam Christus ab Auctore dicitur *ἱερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδεκ*, οὐ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν, com. 11. κατὰ τὴν ὁμοιότητα Μελχισεδεκ, com. 15. οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκίνης, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκατάλυτου, com. 16. et adhibito jurejurando ad munus sacerdotale inauguratus οὐ χωρὶς ὀρκωμοσίας, sed μετὰ ὀρκωμοσίας, comm. 20 et 21. Porro praestantiam muneris Christo delati tanto magis effert, quod sit unicus ac solus sacerdos, in aeternum vivat, atque sacerdotium habeat ἀπαράβατον, cum contra Sacerdotes Judaeorum, quominus semper forent superstites, morte impedirentur, ideoque plures hujus ordinis crearentur comm. 23 et 24. Unde com. 25. efficitur, Christum posse *σώζειν εἰς τὸ παντελὲς τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ θεῷ*, quoniam semper exsistere pergit, atque adeo horum causam apud Deum agere potest. Praeterea praestantiam Christi sacerdotis ex eo quoque Auctor probat, quod sit sanctissimus, atque se pro aliis veluti victimam piacularem obtulerit.

Illorum, quae dixerat, summam complectitur, cap. VIII. 1 et 2. τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλοσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τῶν ἁγίων λειτουργὸς, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος.

Christum esse eo praestantiorē sacerdotē, quo praestantioris, Deo ipso teste, ac sublimioris sit διαθήκης μεσίτης, docet inde a cap. VIII. 6 seqq. Religionem Mosaicam pompa, splendore et ornatu excelluisse minime negat, vanitatem autem ostendit sacerdotii, cultusque Levitici, cujus δῶρά τε καὶ θυσίαι animum offerentium non expiare potuerint. Conf. cap. IX. 1 seqq. Christum vero, ἀρχιερέα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, non δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, sed suo ipsius fuso sanguine coelum esse ingressum, αἰωνίαν λύτρωσιν εὐράμενον, comm. 11 et 12. indicat; adeoque effecisse, quod omnes hostiae praestare non potuerant.

§. 5.

Jam huic disputationi comm. 13 et 14 haec subjunguntur. Εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα· πόσω μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς

§ SPECIMEN HERMENEUTICUM

διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἁμω-
μον τῷ θεῷ, καθαρῇ τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νε-
κρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεῖν θεῷ ζῶντι;

Usus verbi **שׁוּב** et ἁγιάζειν de personis Deo
sacris, et iis quidem, quos Deus sibi sacros es-
se voluit, est admodum frequens. De ipsa
eorum consecratione sive inauguratione in Ve-
teri Testamento saepe occurrit. Cum autem
ejusmodi personae sacrificiis aliisque ritibus,
ex lege divina, quasi purgarentur et expiaren-
tur, hinc **שׁוּב** et ἁγιάζειν, de personis adhibi-
ta, non raro denotant *expiare*, conf. Exod.
XXIX. 1. 1 Sam. XVI. 5. Ita et commate 13.
victimae Deo oblatae dicuntur ἁγιάζειν, quod
Theodoretus jam exposuit per καθαίρειν *purgare*;
commate 23 id dicitur καθαρίζειν. Ad symboli-
cam illam expiationem habito respectu, ἁγιά-
ζειν in hac Epistola ad efficaciorē expiatio-
nem, morte Christi peractam, transfertur cap.
II. 11. (ubi in eodem contextu vs. 17 dicitur
ἰλάσkesthai τὰς ἁμαρτίας). X. 10, 14, 29, uti
eodem sensu καθαίρειν cap. X. 2. et nostro lo-
co καθαρίζειν. Conf. Abresch in Epist. ad Hebr.
pag. 110. Storr ad Hebr. II. 11. et ad cap.
IX. 23, 24. Cl. L. Suringar in Diss. Philol.
Exegetica De diversis vocum **שׁוּב**, ἅγιος et af-
finium significatibus in sacra Scriptura, Frane-
que-

quæ a 1792. pag. 18 — 20. nec non Biel in Thesauro Philologico v. ἀγιάζω et καθαρίζω.

Ἔργα νεκρά sunt h. l. ut cap. VI. 1. *malefacta, crimina*. Id apparet ex toto contextu, et ex comparatione loci paralleli cap. X. 22, ubi Christiani dicuntur ἐρραντισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, *expiati per mortem Christi, ita ut nullorum malefactorum culpam sustineant*. Quidquid agendi viribus destitutum est, a Graecis vocari νεκρὸν, monet Cl. Valckenarius in Scholis in N. T. Tom. II. pag. 494; hoc sensu *fidem operibus atque adeo agendi viribus destitutam* a Jacobo in Epist. πῆσι appellari νεκρὰν cap. II. 17, 20, 26; hinc *peccata* etiam his in libris ἔργα vocari νεκρά. An delicta potius ita dicuntur, quia *mortem nobis consciscunt, id est summam miseriam?* Conf. Rom. VI. 22, 23. Sunt, qui phrasin ἔργα νεκρά ex institutis Mosaicis derivandam putent, quibus tantum esset, ne cui, funere tacto, sacris interesse liceret, ut pote ex lege impuro. Peccata igitur νεκρά ἔργα dici censent, quoniam *cadaverum instar impuros nos reddunt*. Haec sententia magis speciosa quam vera videtur Abreschio l. c. pag. 356. Recte, ut nobis videtur. A quo tamen Viro eruditissimo nobis discedere liceat calculum adjicienti sententiae, quā statuitur,

10 SPECIMEN HERMENEUTICUM

tur, peccata dici ἔργα νεκρά, quia sunt *hominum* νεκρῶν, et ex animi humani depravatione, quam Judaei *mortem* vocabant, nascuntur.

Igitur Epist. Auctor h. l. docet, sanguinem Christi multo magis animos purgare a peccatis, id est a culpa et poena peccatorum liberare, quam sanguinem taurorum et hircorum et aquam factam ex cinere juvencae rufae, ad externam corporis puritatem. Verba autem, ὃς προσήνεγκεν ἑαυτὸν ἁμῶν διὰ πνεύματος αἰωνίου, causam continere videntur, cur Christi sanguis tantam vim habeat, ad animos hominum a malefactis purgandos.

Προσήνεγκεν ἑαυτὸν multi Interpretes accipiunt de *oblatione in adyto coelesti a Christo facta*, postquam a Patre in vitam fuit revocatus, coelumque ingressus. Hanc sententiam professus est Auctor marginalium in N. T. Annotationum in Bibliis Vatabli, quae etiam in N. T. separatim anno 1545. a Roberto Stephano sunt excusae. Probarunt quoque Faustus Socinus in Parte secunda Disputationis De Jesu Christo Servatore cap. XV. p. 164 seqq. Operum Tom. II. in Responsione ad Epistolam secundam Joh. Niemoyevii Tom. I. pag. 408. et Prael. Theol. cap. XXIV. pag. 588 seq. Crellius, Schlichtingius, Grotius, Limborchius,

chius, aliique recentioris aetatis interpretes. Anonymus in Repert. für Biblische und Morgenländische Litter. Theil. II. pag. 20 vertit: *Christus hat sich Gott präsentirt, und sein Blut vor die Gottheit gebracht.* Probaturus, formulam προσφέρειν τῷ θεῷ de apparitione Sacerdotis, sive Pontificis summi, coram Deo cum sanguine hostiarum adhiberi, attulit Vir doctus loca e Lev. I. 5, 13 et 15. et cap. XXI. 21. Nullo autem horum locorum agitur de ingressu Pontificis summi in sancta sanctorum cum sanguine hostiarum. Cap. I. 5. de Sacerdotibus universe dicitur.

וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֲהֵרֹן חֲקֹהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ
אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד

Comm. 13 et 15. ut et cap. XXI. 21. *הִקְרִיב* est *sacrificia afferre*, ut in ara adolerentur. Προσφέρειν, ἀναφέρειν, item προσάγειν, ἀνάγειν apud Graecos Scriptores rarius in re sacra occurrunt, frequenter vero in versione Alexandrina, et apud Patres Ecclesiae. Conf. Abresch in Epist. ad Hebr. pag. 309. nota h. In hac Epistolâ προσφέρειν saepe de afferendis, et immolandis sacrificiis occurrit. Cap. V. 1. πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεόν,

θεόν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἀνθρώπων. cap. VIII. 3. πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας καθίσταται cap. V. 3. ὀφείλει, καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτω καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν cap. IX. 9. δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται. cap. X. 1. ἄς (θυσίας) προσφέρουσι (ἱερεῖς). cap. X. 8. αἵτινες, (scilicet θυσία, προσφορά καὶ ὀλακαυτώματα), κατὰ τὸν νόμον προσφέρονται. cap. X. 11. καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ἔσχηκε καθ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας. Uti et ἀναφέρειν cap. VII. 27. ἀρχιερεῖς (ἔχουσιν ἀνάγκην) πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ (b).

Cum his locis duo alia conferri possunt, cap. XI. 4. πίσει πλείονα θυσίαν "Αβελ παρὰ Κάιν προσήνεγκε τῷ θεῷ. et com. 17. πίσει προσενήνοχεν Ἀβραάμ τὸν Ἰσαὰκ, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν. Uti de Sacerdotibus Judaicis, ita de Christo verba προσφέρειν et ἀναφέρειν Auctor usurpat. Comparatur vero Christus et cum victimâ, et cum sacerdote victimam immolante. Dicitur ergo semet ipse, sive corpus suum vel

vi-

(b) Quod hic ἀναφέρειν θυσίας, apud Philonem Lib. de Victim. T. II. p. 238 seq. dicitur ἀνάγειν θυσίας. Conf. Abresch l. c. p. 504. nota g.

vitam Deo tanquam victimam immolavisse. Cap. VIII. 3. πᾶς ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας καθίσταται. ὅθεν ἀναγκαῖον, ἔχειν τι καὶ τοῦτον, ὃ προσενέγκη, cap. VII. 27. οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγκην, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ. τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ ἑαυτὸν ἀνενέγκας, quum semet ipse veluti hostiam immolaret, collato cap. IX. comm. 25 et 26. ubi παθεῖν phrasin προσφέρειν ἑαυτὸν illustrat. cap. IX. 28. dicitur ad modum victimae piacularis immolatus, et morti traditus esse ad expianda peccata, προσενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας, quod idem est ac cap. X. 12. μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσένεγκας θυσίαν, quo oblato sacrificio ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ. Uti sacrificium, quod pro peccatis offertur, dicitur προσφορά περὶ ἁμαρτίας cap. X. 18. et com. 26. θυσία περὶ ἁμαρτιῶν, ita iisdem vocabulis mors Christi depingitur, ut sacrificium pro nobis Deo oblatum, eodem Capite com. 10. ἡγιασμένοι ἐσμεν διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος Ἰησοῦ Χριστοῦ. et com. 14. μιᾷ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. cap. IX. 26. εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται, ubi verba διὰ τῆς θυσίας

174 SPECIMEN HERMENEUTICUM

σίας αὐτοῦ idem significant, ac διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος, com. 12. et cap. 11. 14. διὰ τοῦ θανάτου, quod cap. I. 3. dicitur δι' ἑαυτοῦ.

In transitu monendum videtur, verba προσφέρειν et ἀναφέρειν, quae in hac Epistola tam frequenter occurrunt, in Epistolis, quae nomine Pauli sunt inscriptae, ne ullo quidem in loco inveniri. In his enim Apostolus utitur δίδωμι et παραδίδωμι: ut Gal. I. 3, 4. Εἰρήνη ἀπὸ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ δόντος ἑαυτὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Tit. II. 14. ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν. Rom. IV. 25. ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, (ubi Paulus respexisse videtur locum Jes. LIII. 12. διὰ τὰς ἀνομίας αὐτῶν παρεδόθη). Eph. V. 25. Χριστὸς ἡγάπησε τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, et eodem Capite com. 2. Χριστὸς παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ: quo in loco Christus tanquam sacerdos, ejusque mors tanquam sacrificium Deo oblatum plenius proponitur.

Loca ergo ex universa hac Epistola diligenter, quoad ejus fieri a nobis potuit, collata, abunde docent, phrasin προσφέρειν ἑαυτὸν τῷ θεῷ nostro loco non ejusdem esse significationis, atque εἰσέρχεσθαι εἰς τὰ ἅγια διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος, com. 12. et εἰσέρχεσθαι εἰς τὸν οὐρανὸν ἐμφα-

πισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ, com. 24. Quod praeter alios antiquioris et recentioris aetatis interpretes contendunt Langius in libro, quem inscripsit *zur Beforderung des nutzlichen Gebrauches des Tellerichen Worterbuchs*, Tom. II. pag. 129, 130. et Storrius ad h. l. sed designare, *Christum semet, sive corpus suum Deo tanquam victimam piacularem immolavisse*. Si contextus rationes postularent, ut verbo προσφέρειν demonstratio sanguinis a Christo in coelis facta indicaretur, Auctor, pro ὅς προσήνεγκεν ἑαυτὸν ἁμωμον, potius scripturus fuisset ὃ, (scilicet αἷμα, quod praecedit), προσήνεγκε, uti cap. IX. 7. εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἅπαξ τοῦ ἑνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἁγνοημάτων. Quem locum nostro similem judicavit Anonymus l. c. pag. 20.

Phrasi προσήνεγκεν ἑαυτὸν egregie convenit vocabulum ἁμωμον. Eo enim denotatur, Christum se *inculpatum, sanctum, ut victimam omnis vitii expertem*, Deo obtulisse. μῶμος *macula, vitium* respondet Hebr. מומ, quod de hominibus adhibetur, vitio corporis affectis, quibus non licuit accedere ad sacrificia afferenda. Conf. Levit. XXI. 16, 17, 21, 23, ut et de animalibus, quae Deo offerre non fuit licitum

tum, Levit. XXII. 20, 21, 25. Num. XIX. 21. Deuteron. XV. 21, unde $\square' \text{מח}$, pro quo versio Alexandrina $\xi \mu \omega \mu \omicron \varsigma$ habet, in libris Mosais, Levitico et Numeris, ut de aliis sacrificiis, ita de victimis piacularibus usurpatur, quae ex lege divina omni labe carere debebant. Eo sensu sanguis Christi dicitur 1 Epist. Petri I. 19. $\alpha \dot{\iota} \mu \alpha \omega \varsigma \acute{\alpha} \mu \nu \omicron \upsilon \acute{\alpha} \mu \acute{\omega} \mu \omicron \upsilon \kappa \alpha \dot{\iota} \acute{\alpha} \sigma \pi \acute{\iota} \lambda \omicron \upsilon$. Auctor hujus Epistolae perfectam, omnibusque numeris absolutam Christi sacerdotis sanctitatem multis locis commemorare, laudibusque celebrare solet. De iis vero locis plura infra dicemus.

§. 6.

Sed ad verba $\delta \dot{\iota} \alpha \pi \nu \epsilon \acute{\upsilon} \mu \alpha \tau \omicron \varsigma \alpha \dot{\iota} \omega \nu \acute{\iota} \omicron \upsilon$ propius accedendum est. Quod ergo attinet ad usum praepositionis $\delta \dot{\iota} \alpha$, variis in locis Epistolae $\epsilon \nu$ adhibetur pro $\delta \dot{\iota} \alpha$. Vid. Cap. I. 1. VI. 18. IX. 22. XI. 2. In talibus $\epsilon \nu$ ubique reddi debet *per*. Nulla hujus usus praepositionis $\epsilon \nu$ exempla reperiuntur apud Veteres Graeciae Scriptores; multa vero apud recentiores, praesertim Grammaticos et Scholiastas. Conf. Valckenarius in Scholis in libros quosdam N. T. Tom. II. pag. 38, 360, 361 et 572. $\Delta \dot{\iota} \alpha$ vero accusativo juncta occurrit cap. I. 9, 14. II. 1, 9, 10, 11. III. 19. IV, 6. V. 3, 12, 14. VI,

VI. 7. VII. 18, 23, 24. IX. 15. X. 2. Ut fere ubique in N. T. ita in tantum non omnibus his locis *διὰ* denotat *propter*. Solus e cap. VI. 7. dubius est locus. Quaeritur nimirum, qui sint *ἐκεῖνοι*, *δι' οὗς γῆ γεωργεῖται*, utrum *agri cultores*, an *possessores*. Abreschius p. 408 et 409. fatetur, se, quo magis constantem hujus voculae in hac Ep. usum, et ejus significationis pro variata constructione differentiam perpendat, tanto magis dubitare, quid sit eligendum, et parum abesse, quin Grotio assentiat, vertenti propter quos, quorum causa colatur. Saepissime autem in hac Epistola cum Genitivo jungitur. vid. Cap. I. 2, 3. II. 2, 3, 10, 14, 15. III. 16. VI. 12, 18. VII. 9, 11, 19, 21, 25. IX. 11, 12, 26. X. 10, 20. XI. 4, 7, 29, 39. XII. 1, 11, 15, 28. XIII. 2, 11, 12, 15, 21, 22. Ubique verti debet *per*. Cap. II. 10. utraque praepositionis primum Accusativo, dein Genitivo junctae significatio, *propter* et *per*, obtinet. Ἐπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, *propter quem omnia, et per quem omnia sunt*, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγάγοντα τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν *διὰ παθημάτων τελειῶσαι*. De nonnullis quidem N. T. locis quaesitum est, utrum praepositio *διὰ* cum Genitivo verti debeat *per* an *propter*.

187. Exemplum ex hac Epistolâ afferre nobis liceat. Grotio verba δι' οὗ Cap. I. 2. accipi posse videntur pro δι' οὗ ut verbis δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν, hic subsit sensus, *propter quem et mundum condiderat*; ut enim διὰ cum Accusativo interdum est *per*, ita διὰ in Genitivo interdum valere *propter*. Sed δι' οὗ in N. T. semper significat *per quem*, et Auctorem Epistolae δι' οὗ et δι' οὗ non eodem sensu usurpavisse, apparet e loco citato cap. II. 10. Conf. Abresch. l. c. pag. 409. et Valckenarius l. c. pag. 367.

Διὰ cum Accusativo apud Graecos non tantum causam, ut loquuntur, *impellentem*, seu *finalem*, sed et *efficientem* denotare monet Scholiasta ad Aristophanis Plutum vs. 93.

Καὶ μὲν διὰ τοὺς χρησοὺς γε τιμᾶται μόνους.

Scholiastae annotatio haec est. Διὰ τοὺς χρησοὺς γε ἰστέον, ὅτι ἡ διὰ πρόθεσις οὐ μόνον γενικῇ συντάσσεται, ὅταν δηλοῖ ἐνέργειαν, ἀλλὰ καὶ αἰτιατικῇ, ὡς ἐνταῦθα. εὐρήσεις δὲ τοῦτο καὶ ἐν πολλοῖς τῶν λογοποιῶν. καὶ μὲν, ὅταν δηλοῖ αἰτίαν, αἰτιατικῇ μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συντάσσεται. ἀλλὰ καὶ πρὸς γενικὴν εὐρίηται σπανίως. Conf. Eckhardi Observ. Philol. ex Aristoph. ad N. T. pag. 13. et Schwartzii Comm. Crit. Gr. L. N.

N. T. pag. 324. Alia loca notarunt V. D. in Misc. Obs. III. 99. et Abresch ad Aeschylum p. 95. laudati a Valckenario l. c. Tom. II. p. 366. qui nonnulla addidit et haec subiecit: *Sed vero praepositio διὰ, quando jungitur Genitivo, et apud Scriptores Graecos, et apud Sacros reddi debet per. Si vel dentur loca, in quibus alter significatus obtinere queat, videntur illa mendosa.*

Nostro quidem in loco non dubitamus quin διὰ verti debeat per.

§. 7.

Pro πνεύματος αἰωνίου Codices nonnulli exhibent πνεύματος ἁγίου. Et nos omnino operae pretium facturi nobis videmur, si non ante ad interpretationem loci progrediamur, quam eam lectionis varietatem ad examen vocaverimus.

Pro lectione ἁγίου a Griesbachio recensentur D a prima manu, 31. 39. 47 (quem codicem in omnibus Pauli Epistolis cum Alexandrino valde convenire Matthaeius notat in Ed. Epp. ad Hebr. et Col. 1784. ad h. l.) 66 in margine, 67 ex emendatione, 71. 73. 74. 80, (Vatic. 367. quem Birchius summa diligentia contulit, et optimis annumerat,) alii 9,

20 SPECIMEN HERMENEUTICUM

(ad quos pertinent Wetstenii codices 18. 19. 28. 44. 45. 55.) Schol. cod. 20. Barb. 3. Codd. Matth. d. f. χ. ψ. Ex variis lectionibus Birchii ad Act. et Epp. ed. anno MDCCXCVIII. addatur codex Pio vaticanus 50. Apud Griesbachium accedunt Verss. Copt. Slav. Vulg. et Codd. Latt. Clar. et Germ. quos edidit Sabatierius; e Patribus Cyrillus Alex. Athanasius, Chrysostomus, Damascenus, Oecumenius, (sed aliter in Schol. cod. 55.) Idacius contra Varimadum. Cyrilli locus exstat de recta fide Opp. Tom. V. p. 73 d. ed. J. Auberti. Athanasii ad Serap. in M. S. Angl. Chrysostomi loca diligenter exhibet Matthaeius in altera Ed. N. T. 1807. nimirum Opp. T. I. 667. XII. 152 c. et d. bis. et e codd. Mosqq. I. 4. 5. A Chrysostomo veram lectionem turbatam censet Matth. in Ed. priori et in altera Ed. notat, *quotquot ex suis Codd. ἀγίου habent, eos esse suspectos, ut ex Chrysostomo h. l. corruptos. ἀγίου habent quoque Theophyl. Cod. d. nec non 8. 13. f. a Matthaeio notati in altera Ed.*

Versionem Vulgatam in Germanica sua versione expressit Lutherus, quem plures minoris celebritatis interpretes secuti sunt.

Vocem omittit versio Aethiopica. Recepta lectio reperitur in Codd. plerisque. In his est A,
(non

(non ἁγίου habet, ut Heinrichsius, et Dindorfius in commentariis notant); consentit B; et D ex emendatione. Ex Verss. a Griesbachio memorantur Syr. Arabicae, Arm. Addatur Syr. poster. a 1803. Oxonii edita a Josepho White. E Patribus hanc aequae atque alteram lectionem habet Athanasius Opp. Tom. I. pag. 181. Habet eam quoque Theodoretus, (Cod. Aug. 6. habet quidem in textu ἁγίου, sed in Schol. αἰωνίου δὲ εἶπε. τὸ γὰρ αἰώνιον οὐ κτιστὸν, οὐ γὰρ χρονικὴν ἀρχὴν ἔχει τοῦ εἶναι. Conf. Matth. in Ed. altera:) Add. Theophyl. ed. Ambrosius lib. I. de Spiritu Sancto cap. VIII. et in commentario imperfecto in Epistolam ad Hebraeos, qui fere versionem commentarii Chrysostomi continet, unde Leonh. Twells in Examine Critico part. I. pag. 45. probante Wolfio in annotatione ad h. l. argumentum ducit ut probet, *in exemplaribus commentariorum Chrysostomi olim utramque lectionem obtinuisse.* Chrysostomi interpres Mutianus in textu et commentario habet αἰωνίου. Ex sententia Bengelii inde patet, Latinum interpretem sic olim habuisse.

Cum multi codices Graeci exhibeant ἁγίου, consentiente versione Vulgata, certi quid de lectione statui posse negat Jacobus Peircius. Tellerus quoque dubitanter sententiam dixit. Boweyerus in Conjecturis super N. T. lectionem ἁγίου praefert.

Plerique vero Critici probant *αἰωνίου*, ut Millius, Bengelius, Wetstenius, Cappellus, Michaëlis, Griesbachius, Matthaeius, Wesselingius in Scholis in Epist. ad Hebraeos m. s., et Interpretes tantum non omnes. Nec id sane mirum. Codices enim, qui *ἀγίου* habent, et numero pauciores sunt, et pro magna parte neque praestantioribus, neque antiquioribus possunt annumerari. D quidem habet a prima manu, sed ejus auctoritas non aequiparari potest auctoritati codicum AB. Ad codices C. F. H. provocari non potest: C mutilus est hoc loco; in F deficit tota Epistola ad Hebraeos; H tantum complectitur fragmenta ex Epistolis Paulinis. E recensione Alexandrina versio Coptica habet *ἀγίου*, sed unus tantum ex hoc genere est testis. Cum ea e recensione Occidentali Vulgata, et e Constantinopolitana Slavonica consentiunt. Sed cum codicibus AB aliisque concinunt versiones praestantissimae et diversarum recensionum, utraque Syriaca, Armenica, Arabicae. Patribus, qui *ἀγίου* exhibent, opponi possunt Theodoretus, Theophylactus, et e Latinis Ambrosius, qui *αἰωνίου* servarunt. Hanc lectionem probant quoque argumenta interna. Est nimirum difficilior lectio. Multo enim facilius potest intelligi, cur librarii *αἰωνίου* mutaverint in

ἀγίου.

ἁγίου, quam ἁγίου in αἰωνίου; praesertim cum formula πνεῦμα αἰώνιον prorsus inusitata, πνεῦμα ἁγίων vero admodum frequens sit, et posterior in hoc ipso contextu occurrat commatē 8. Consilio Auctoris vocabulum αἰωνίου multo esse apertius quam ἁγίου, infra videbimus.

Vox vero ἁγίου unde in textum irrepserit, non convenit inter omnes. Millius, (quem hoc loco sagaciter odoratum esse, censet Matthaeius), Wolfius in Curis Philol. Ernestius, Tittmannus *De glossematis N. T. recte investigandis, et verbis genuinis accurate discernendis*, Opusc. Theol. pag. 527. et nuper Cl. Wassenberghius in Dissertatione *De glossis N. T.* praemissa Selectis e Scholis Valckenarii in libros quosdam N. T. pag. 80. pro *interpretatione* et *glossa* habent. Millium non audiendum esse, monent Heinrichsius et Dindorfius, in ea versantes sententia, veram lectionem vel *ex abbreviatura* ortam esse, ut Apocalyps. XV. 3. vel *male intellectam* in faciliorem ἁγίου abiisse. Sed in loco ex Apocalypsi commemorato αἰώνων, quam lectionem habent c. 18. Syr. Erp. Arm. ed. in m. Vulg. non ex compendio scribendi in ἁγίων abiit. Vera ibi lectio omnino esse videtur βασιλεὺς τῶν ἔθνων. Ut βασιλεὺς τῶν ἁγίων fortasse inde est orta, quia verba δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου

praecedunt, ita βασιλεὺς τῶν αἰώνων inde facile oriri potuit, quod Deus alibi sic appelletur. Apud Scriptores Judaicos Jehova saepius מלך עולם רב עולם dicitur. Itaque iis assensum praebemus, qui statuunt, librarios phrasin πνεύμα αἰώνιον non intelligentes, aliam eamque satis notam ejus loco substituuisse.

Caeterum conjectura J. J. Reiskii, pro πνεύματος forsan legendum esse censentis ἀγνεύματος, quam veram forte esse lectionem judicat Boweyerus l. c., e loci difficultate profecta est, et rationibus Criticis refellitur omnibus.

His ergo praemissis, diversae formulae διὰ πνεύματος αἰωνίου interpretationes, nostro qualicunque interposito et subjecto judicio, exponemus.

 S E C T I O I.

FORMULAE πνεύματος αἰωνίου, VEL ET
 πνεύματος ἁγίου EX ALIA LECTIONE,
 EXPLICANDAE MODUS, ANTIQUIS
 JAM INTERPRETIBUS PROBATUS.

Diversas Interpretum de formula πνεύματος
 αἰωνίου, vel ex alia lectione πνεύματος ἁγίου,
 sententias indagaturi et ad examen vocaturi, ab
 iis ordiendum esse existimamus, quae ab anti-
 quioribus jam Interpretibus in medium prolatae,
 et ab his ad recentiores translatae sunt.

§. I.

Principem in his locum habet interpretatio
 eorum, qui *Spiritum Sanctum* denotari putant:
 quod plerique sic explicant, ut is intelligatur,
 qui, aequae ac ὁ πατήρ eximie ita dictus et ὁ υἱὸς
 τοῦ πατρὸς naturae divinae est socius, ab aeter-
 no existens et nunquam interiturus.

Athanasius l. c. in *Epistola ad Serapionem Episcopum contra eos, qui dicunt, Spiritum Sanctum creaturam esse*, verba διὰ πνεύματος αἰωνίου in tali orationis nexu adfert, et sic adhibet, ut ea *de Spiritu Sancto*, eo, quem diximus sensu accepisse, existimandus sit, Opp. tom. I. pag. 181. ed. Paris. MDCXXVII. E Latinis Ambrosius eadem circiter aetate l. c. lib. I. cap. VIII. §. 99. *de Spiritu Sancto* similiter hac formulâ usus est, conf. Opp. ejus *studio et labore Monachorum Ordinis S. Benedicti e congregatione S. Mauri* Tom. IV. pag. 28.

Cyrillus et Chrysostomus, quamquam, ut supra monuimus legerint, διὰ πνεύματος ἁγίου, nescio tamen an jure a nonnullis inde colligatur, eos *de Spiritu Sancto* verba explicasse. Ex adjecta enim eorum ad hanc formulam annotatione id non liquet.

Cyrillus, De rectâ fide l. c. occupatus in argumento, quod inscripsit, ὅτι Θεὸς ὁ Χριστὸς ἐνώσει τῇ πρὸς τὸν Θεὸν λόγον εἰς τὴν αὐτοῦ δόξαν ἀναβαίνοντος, καὶ τοῦ προσληφθέντος ναοῦ, ad allata ex hac Epistola commata 13 et 14. capituli IX. haec notat: Εἰ μὴ θεὸς ἀληθὴς ἐστὶν ὁ Χριστὸς, τίς ἢ ὄνησις ἢ διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ; ἢ πῶς ἡμῶν καθαρῶς τὴν συνείδησιν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων; αἷμα γὰρ ἀνθρώπου κοινοῦ τί τὸ πλεόν ἔχει παρὰ τὸ αἷμα τῶν τράγων;

γων; ἀλλ' οὐδὲν ὅλως. Πλὴν ὅτι τὸ μὲν ἐστὶν ἀλό-
 γου ζώου, τὸ δὲ λογικοῦ. ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐκ θεοῦ κα-
 τὰ φύσιν σάρκα λαβὼν ἔθηκεν ὑπὲρ πάντων τὸ
 ἴδιον αἷμα, ταύτῃ τοι καὶ καθαρίζειν δύναται τοὺς
 πιστεύοντας εἰς αὐτὸν, καὶ νεκρῶν ἔργων ἀπαλλάτ-
 τειν. „ Si Christus verus Deus non est, quam
 quaeso utilitatem illius sanguis potuit adferre!
 aut quomodo conscientias nostras ab operibus
 mortuis potuit expiare? Quid enim vulgaris ho-
 minis sanguis virtutis aut efficacitatis habet,
 quod non etiam sanguis hircorum? Nihil omni-
 no. Hoc solum namque inter hunc, et illum
 interest, quod hic sit animantis bruti, ille vero
 animantis ratione praediti. Verum quia non pu-
 rus quispiam homo, sed naturalis Dei filius car-
 nem assumpsit, sanguinemque suum pro omni-
 bus profudit, factum est, ut credentes in ipsum
 valuerit emundare, exque mortuis operibus li-
 beratos divino cultui mancipare, Deoque offer-
 re.”

Chrysostomus Homilia XV Opp. Tom. XII.
 p. 152. 153. ed. de Montfaucon. Ἐκεῖνο μὲν τὸ
 αἷμα ἦν ταύρων, τοῦτο δὲ τοῦ Χριστοῦ. καὶ οὐκ ἡρ-
 κέσθη τῷ ὀνόματι, ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον τίθησι τῆς
 προσφορᾶς. ὃς διὰ πνεύματος ἁγίου, φησὶν, ἑαυ-
 τὸν προσήνεγκεν ἁμῶμον τῷ θεῷ. τουτέστι, τὸ ἱε-
 ρεῖον

ρεῖον ἄμωμον ἦν ἁμαρτιῶν καθαρόν. τὸ δὲ, διὰ πνεύματος ἁγίου, δηλοῖ ὅτι οὐ διὰ πυρὸς προσήνεκται, οὐδὲ δι' ἄλλων τινων. „ Ille quidem est sanguis taurorum, hic autem Christi. Nec fuit contentus nomine, sed etiam modum ponit oblationis. Qui per Spiritum Sanctum, inquit, semet ipsum obtulit immaculatum Deo. Hoc est hostiam immaculatam, mundam a peccatis. Illud autem per Spiritum Sanctum, id est non per ignem, non per aliqua alia.” Magis perspicue sententiam dixit Theodoretus ad h. l. Opp. Tom. III. pag. 600, 601. ed. Schulzii et Noeselti: Ἀμωμον γὰρ ἐκεῖνο τὸ σῶμα τὸ θεῖον ἀπετέλεσε πνεῦμα. πάντα γὰρ εἶχε τοῦ θεοῦ πνεύματος τὰ χαρίσματα. Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Ἰωάννην, ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. ἐπιστημῆσθαι δὲ προσήκει, ὥς αἰώνιον προσηγόρευσε τὸ θεῖον πνεῦμα. τὸ δὲ αἰώνιον, οὐ κτιστὸν. τὸ γὰρ αἰώνιον χρονικὴν ἀρχὴν οὐκ εἶχε τοῦ εἶναι. „Immaculatum enim corpus illud condidit *divinus Spiritus*. Habebat quippe omnia *dona divini Spiritus*: et de plenitudine ejus, ut *divinus* ait Joannes, omnes accepimus. Notandum est autem, quod Spiritum Sanctum appellaverit *aeternum*. Quod autem est aeternum, non est creatum. Quod enim est aeternum, non habuit temporale essentiae principium.” Itaque ver-

verba διὰ πνεύματος αἰωνίου non ad προσήνεγκε, sed ad ἄμωμον retulit, quod probant Heinrichsius et Schulzius in libro nuper edito, quem inscripsit, *der Brief an die Hebräer, Einleitung, Uebersetzung, und Anmerkungen ad h. l.* Censet autem Schulzius, *Theodoretum melius, quam plerosque recentioris aetatis interpretes, hunc locum explicuisse*; Heinrichsius vero, *explicationem Theodoreti prorsus hinc esse proscribendam*, existimat. Theophylactus comma 12 contulit, et inde vocabulum αἰωνίου explicare conatus est, Opp. Tom. II. pag. 712. Venetiis MDCCLV. Οὐκ ἀρχιερεὺς τις προσήνεγκε τὸν Χριστὸν, ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτὸν, καὶ οὐ διὰ πυρὸς, ὡς αἱ δαμάλεις, ἀλλὰ διὰ πνεύματος αἰωνίου· ὥς τε καὶ τὴν χάριν, καὶ τὴν ἀπολύτρωσιν διαίωνίζειν. „Non Pontifex quispiam obtulit Christum, sed ipse se ipsum, et non per ignem, ut ipsae vitulae, sed per Spiritum aeternum, ut jam et gratia, et redemptio sint aeterna.”

Oecumenius in commentario in Epistolam ad Hebraeos cap. XII. Parte II. pag. 385. ed. Fed. Morelli, legit, διὰ πνεύματος αἰωνίου et notat, ὅρα αὐτὸν ἀκριβῶς λαλοῦντα, ὅς διὰ πνεύματος. οὐ διὰ πυρὸς καύσας, ὡς τὰς δαμάλεις ἐν τῇ παλαιᾷ, ἀλλὰ διὰ πνεύματος ἁγίου, προσενέγκας. „Considera vero, quam exacte loquatur: qui per

per Spiritum; non per ignem exustus, ut ju-
vencae carnes in Veteri Testamento, sed qui
per Spiritum Sanctum obtulit."

Eandem vel similem hujus formulae expli-
candae viam multi recentiori memoria ingressi
sunt, *Spiritum Sanctum* intelligentes eximie ita
dictum, vel ejus *impulsum*, *efficaciam*, *virtu-*
tem. Sic eam exposuerunt Erasmus (a), Jo-
annes Calvinus (b), August. Marloratus (c),
Andreas Hyperius (d), Hieronymus Wellerus,
Osiander, Hutterus, Paraphrastae Vinarien-
ses (e), Guilielmus Estius (f), Jacobus Tiri-
nus,

(a) In Paraphrasi, *Quanto magis sanguis Christi, qui
non per ignem corporalem, sed Spiritum aeternum huma-
nae salutis sitientem* caet. et in Annot. *Qui per Spiritum
Sanctum διὰ πνεύματος αἰωνίου, id est, per Spiritum aeter-
num. Et in hunc modum legit, et interpretatur Chryso-*
stomus.

(b) In Commentario ad h. l.

(c) In N. T. Catholica expositione Ecclesiastica ex
probatis Theologis, sive Bibliotheca expositionum N. T.
autore Augustino Marlorato.

(d) In Commentario opera Joannis Mylli in lucem
edito.

(e) Conf. Calovius in Bibliis N. T. illustratis ad h. l.

(f) In Commentario in omnes Pauli Apostoli epistolas.

nus (g), Joannes Georgius Dorscheus (h), Clarius (i), Glassius (k), Ludovicus Tena (l), De Beausobre, et l'Enfant (m), Joh. Albert. Bengelius (n), G. Bonnet (o). G. T. Welcker in *Philologisch - Exegetischer Clavis über die Katholischen Briefe, und den Brief an die Hebräer*, dubitanter sententiam sic proposuit: „Πνεῦμα kann entweder blos Geist, „ Leben heissen, oder den Begriff gottlicher „ Geist, gottliche Kraft, in Beziehung auf ἡμῶ- „ μος, noch mit sich führen. Wie aber das „ Ganze zu übersetzen sey, wage ik nicht zu „ bestimmen, weil mir keine weitere Erklärung „ des von Verf. vielleicht selbst nicht ganz ver- „ stand.

(g) Jacobi Tirini, Theologi Pontificii et Philologi, Commentarii in V. et N. T. prodierunt Antverpiae 1632 fol. tribus codicibus.

(h) In Disputatione de Spiritu Sancto, vindiciis Exodi subnexa par. 14 seqq.

(i) Conf. Tomus Septimus Criticorum sacrorum ad h. l.

(k) In Exegesi Epist. Dom. Judica. Conf. Calovius ad h. l.

(l) In Commentariis, et Disputationibus in Epistolam Pauli ad Hebraeos.

(m) Conf. *le Nouveau Testament par de Beausobre et l'Enfant*.

(n) In Gnomone N. T.

(o) *Verklaring van den Brief aan de Hebreërs*.

„standnen, undeutlich hingeworfenen Aus-
 „drucks genügt. Vielleicht heisst es durch
 „den ewigen d. i. heiligen Geist, der
 „in ihm war, getrieben, oder nach bey sei-
 „ner ewigen Natur d. i. ob er gleich
 „Göttlichkeit in sich trug.”

Prior haec formulae hic obviae explicatio non
 suis causis ac rationibus destituitur.

E sententia Calvini, Theologi gravissimi, cum
 paucis comparandi, *Clare his verbis Auctor*
ostendit, unde aestimanda sit mors Christi, non
ab externo actu scilicet, sed a Spiritus virtute.
Passus enim est Christus, ut homo; sed, ut mors
illa nobis salvifica esset, proveniebat ex effica-
cia Spiritus.

Andreas Hyperius, doctissimus itidem inter-
pres, monet, ex eo, quod Christus se obtulit,
impellente et cooperante Spiritu Sancto, recte
inferri, quod, quia Spiritus Sanctus Christo
sanctificanti cooperatur, agnoscendum est, spi-
ritualem quoque effectum, nempe purificatio-
nem conscientiarum a sacrificio Christi prove-
nire.

Estius, Glassius, Tena provocant ad ea lo-
 ca, quibus Christus dicitur etiam *per Spiritum*
alia fecisse ut Matth. XII. 28. Act. I. 2. Matth.
 IV.

IV. 1. Simili ratione interpretationem loci *de Spiritu Sancto* explicare et exornare studuit praeclarus Theologus, Gisb. Bonnetus (p).

Post Sebastianum Schmidium aliosque ex antiquioribus eam impugnavit Chr. Gottl. Kochius in Dissertatione, quae reperitur in Bibliotheca Lubecensi vol. VII. pag. 361 seqq. ex recentioribus

Beets

(p) L. c. ubi in hunc modum sententiam dixit:

„ In de daad, gelijk Christus door den Geest wonderen
 „ verrichtte en duivelen uitwierp; zoo heeft Hij ook door
 „ dien zelfden Geest zich Gode opgeofferd. En houden
 „ wij hierbij onder het oog, dat, volgens het onderwijs
 „ van 's Heeren woord, God de Vader en God de Zoon
 „ door den Heiligen Geest werken, dan zien wij tevens,
 „ hoe dat begrip met de leer van Jezus Godheid volkomen
 „ overeenstemt, en wij ons de zaak, ten aanzien dezer
 „ hooge verborgenheid, zoo hebben voor te stellen, dat
 „ de Zoon van God, door den Heiligen Geest, in zijne
 „ menschelijke Natuur dat alles heeft uitgewrocht, 't welk
 „ noodig was, om den mensche Jezus Christus eenen Mid-
 „ delaar Gods en der menschen te doen zijn.”

„ Door dien eeuwigen Geest heeft Christus zich Gode
 „ opgeofferd; en hierom was zijn bloed, hierom waren
 „ zijne heilverdiensten van zulk eene kracht, dat de con-
 „ scientien daardoor gereinigd worden van doode werken.”

Uti hoc loco, ita et 1 Tim. III. 16. Rom. I. 4. 1 Pet. III. 18. *πνεῦμα de Spiritu Sancto* accipit Bonnetus. De his vero locis infra videbimus.

Beets in *Christelijk Magazijn*, Tweede deel, pag. 372 et 373.

Non id quidem obstat, quod vocabulo πνεῦμα articulus demonstrativus non sit additus, nam, ut recte jam Estius ad h. l. et Kochius l. c. §. 13 observarunt, similiter cap. II. 4. omisso articulo, μερισμοὶ πνεύματος ἁγίου commemorantur, et cap. VI. 4. sermo est de iis, qui erant μέτοχοι πνεύματος ἁγίου. Et saepius in his libris articulus deest, ubi ex vulgariore usu adesse debebat. Neque assensum praebemus Venerando Beets, qui *Spiritui Sancto* vim agendi in animum Jesu incommode tribui censet, l. c. pag. 372, 373 (q). Multa enim N. T. loca nos docent, *plane singularia ipsi dona πνεύματος ἁγίου* esse collata, *ejusque auxilio, et impulsu* eum multa peregisse. Huc spectat, quod suscepto baptismo evenisse dicitur, καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ, ἀνεώχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοὶ, καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ

(q) „Wat zal de invloed of medewerking van den Heiligen Geest hier afdoen? Hoe komt dezelve hier te pas? „Stond dan Jezus onder deszelfs invloed? Eer zou dit „gevoelen den aankleever van Socinus gevoelen voegen, „die den Zaligmaker als een bloot mensch deed werkzaam „zijn, onder den Goddelijken invloed; 't welk bij hem „Geest of kracht van God is.”

τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὥσεί περιφερὰν, καὶ ἐρχό-
 μενον ἐπ' αὐτόν. Conf. Matth. III. 16. Marc. I.
 10. Luc. III. 22. Joh. I. 32 seqq. et Annot.
 Tittmanni in Meletem. in Euangel. Joannis pag.
 86. Impulsu πνεύματος in desertum abiit, Matth.
 IV. 1. collato Marc. I. 12. Luc. IV. 1. Ἐν τῇ
 δυνάμει τοῦ πνεύματος ὑπέσχετο εἰς τὴν Γαλι-
 λαίαν, Luc. IV. 14. Loca classica sunt Jo. III.
 34. et Act. X. 38. ubi Deus ei impertivisse di-
 citur *dona Spiritus praeter modum magna, et*
infinita, οὐκ ἐκ μέτρου πνεῦμα, eumque ornasse
 et abunde instruxisse πνεύματι ἁγίῳ. Addi po-
 test testimonium Lucae, Act. I. 2. sive, cum
 Chrysostomo, Theophylacto, Grotio aliisque
 recentioris aevi interpretibus, verba διὰ πνεύμα-
 τος ἁγίου referas ad participium ἐντειλάμενος,
 sive ea, cum Beza, Heumanno, Kypkio, J. D. Mi-
 chaële, Rosenmullero, Kuinoelio, quibus jam
 praeivit Cyrillus, sequentibus οὕτως ἐξελέξατο ad-
 jungenda esse censeas. Minus perspicuus in hanc
 rem est locus Matth. XII. 28. ubi Jesus ipse di-
 xisse legitur, ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ
 δαιμόνια; πνεῦμα enim θεοῦ vim divinam in uni-
 versum potest denotare. Dicitur in parall. Lu-
 cae loco cap. XI. 20. δάκτυλος θεοῦ.

Sed animadvertendum est, huic πνεύματος

significationi nostro in loco non convenire Epitheton αἰώνιον. Ratio a Dorscheo et Welckero allata, quod Apostolus caduco et extincto Spiritui taurorum, hircorum et juvencae opposuit Spiritum aeternum, majoris foret ponderis, si πνεῦμα de animo Jesu exponi deberet. Ex aliorum, ut Theophylacti, Calvini, Bengelii et Bonneti sententia, αἰώνιον debet intelligi ex commate 12. et 15. ubi Auctor docet, Jesum impetrasse λύτρωσιν αἰωνίαν, eumque esse διαθήκης καινῆς μεσίτην, ὅπως τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι τῆς αἰωνίου κληρονομίας. Quid vero tunc αἰώνιον de πνεῦμα adhibitum significare possit? Si cum Ambrosio, Theodoreto aliisque censeas, voce αἰώνιον denotari aeternam Spiritus Sancti naturam, quomodo tandem ex eo, quod Christus se ἄμωμον Deo obtulerit per aeternum Spiritum, concludi potest, λύτρωσιν et κληρονομίαν ab eo conciliatam esse αἰωνίαν? Meo quidem sensu frigidus ille in verbis lusus Scriptore divino prorsus indignus est.

Eum certe, si Spiritum Sanctum intellexit eximie ita dictum, scripturum potius fuisse putamus διὰ πνεύματος ἁγίου, ut Cap. II. 4. III. 7. VI. 4. IX. 8. X. 15. Et si vel scriptum fuisset διὰ πνεύματος ἁγίου, interpretatio illa hac premi mihi videtur difficultate, quod ne ullo qui-

quidem loco in N. T. dicatur, Christum a Spiritu Sancto esse impulsum, ut se tanquam victimam Deo offerret ad expianda peccata, sive ad homines a poenis meritis liberandos, et omnino servandos ac beandos.

Imo vero constans Jesu Apostolorumque est doctrina, Servatorem praescium et volentem morti obviam ivisse, et sponte sua vitam deposuisse, ut humani generis saluti inserviret. Ipse de se affirmat, Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν καλός. ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ οὐκ ὢν ποιμὴν, οὐδ' οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἰδίᾳ, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα, καὶ φεύγει. Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ τὴν ψυχὴν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. Jo. X. 11, 12, 14, 15. διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν μου. ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ, ibid. comm. 17, 18. collato Matth. XX. 28. Idem disertis verbis docet Paulus in Epist. ad Philipp. cap. II. c. 6, 7, 8. ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσε, ἐταπείνωσε. Dicitur Christus hoc fecisse amore ductus erga genus humanum, Eph. V. 2. Καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἡγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας.

com. 25. ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν, καὶ
 ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς. Quibuscum com-
 parentur ab ipso Jesu dicta: Καὶ γινώσκω τὰ
 ἑμέα. μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις
 τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ, Jo.
 X. 14. XV. 13. Accessit, vel potius princi-
 pem habuit locum sincerus erga Patrem amor
 eique obediendi studium, Ἵνα γινῶ ὁ κόσμος, ὅτι
 ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ
 πατήρ, οὕτω ποιῶ, Joan. XIV. 31. collato X. 15.
 Nimirum certo sciebat, Patrem hoc velle, ut
 mortem oppeteret, et saepe de mandato et vo-
 luntate Patris diserte mentionem fecit in mortis
 suae causa exponenda: veluti Jo. X. 18. XIV.
 31. XVIII. 11. Atrocissima morte subeunda
 gessit se obedientem Patri, ut ipse docet Auc-
 tor hujus Epistolae Cap. V. 8. Ἐμαθεν ἀφ' ὧν
 ἔπαθε τὴν ὑπακοήν, et cap. X. 5—10. Confe-
 ratur et disertus in Epist. ad Philipp. locus II. 8.
 Ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θά-
 νάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Praeterea doctrinae
 Jesu Apostolorumque ea sententia minus con-
 venit, qua statuitur, *Spiritus Sancti ope et effi-*
cacia effectum esse, ut mors optimi Servatoris,
 ad veniam peccatorum et veram beatitatem im-
 petrandam, humano generi inservire posset.
 Crebro enim et aperte traditur, a Christo
 ipso

ipso salutem amissam plane instauratam esse, et hoc salutis ab eo reparatae fundamentum esse a Deo probatum et confirmatum, quod ex benigna Dei voluntate is, qui esset δίκαιος, μὴ γνοῦς ἁμαρτίαν, quin et ipse υἱὸς τοῦ θεοῦ, υἱὸς ἰδίου τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ ἀδικῶν calamitates et mortem susceperit. Conf. 1 Pet. III. 18. IV. 1. 2 Cor. V. 19 — 21. Rom. V. 6 — 10. VIII. 32. 1 Jo. I. 7. IV. 9, 10. et alia loca quam plurima cum ipsa Jesu doctrina, Jo. III. 15, 16. Matth. XXVI. 28.

Neque huic interpretationi favet locus, quem ex Ep. ad Rom. cap. XV. 16. Bengelius contulit in Gnom. Paulus celebrat hic τὴν χάριν a Deo sibi collatam, qua ipsi contigerit, ut esset doctrinae Christianae praeco, et, Spiritus Sancti ope adjutus, ethnicos ad cultum veri Dei converteret. Utitur autem formulis e sacerdotio Levitico desumptis, ut hanc muneris sui dignitatem et gravitatem redderet manifestam: Εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὰ ἔθνη ἱεουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Simili saepe ratione Paulus conversionem gentium, earumque consecrationem ad cultum Dei verum πνεύματι ἁγίῳ tribuit.

§. 2.

Proximum illis Interpretibus damus locum, qui *πνεῦμα* hic loci *divinam Christi naturam* dici statuunt.

Saeculo XVI hanc interpretationem proposuerunt Aretius (*r*) et Beza (*s*), postea professi sunt Cappellus (*t*), Gomarus (*v*), Jo. Braunius (*x*), Erasm. Schmidius (*y*), Launaeus (*z*), Sam. Szattm. Nemethi (*a*), A. Calovius (*b*), Gottl. Christ. Kochius (*c*), Frid. Adolph.

(*r*) In Commentario in omnes Epistolas Pauli, et Canonicas etc.

(*s*) Beza *Spiritus aeterni appellatione Deitatis in humanitate assumpta efficacitatem infinitam intelligit.*

(*t*) Conf. Tomus Septimus Criticorum Sacrorum ad h. l.

(*v*) Opp. Theol. I. pag. 3. in explicatione loci apud Matth. I. vs. 20. et in Analysis Epistolae Pauli ad Hebraeos.

(*x*) In commentario hujus Epistolae.

(*y*) In notis et animadversionibus in N. T. ad h. l. et ad Luc. XXIV. 37. pag. 638 et 639.

(*z*) *Remarques sur le Texte de la Bible, p. 183 et Paraphrase et expositions sur les Epîtres de Saint Paul, Seconde Partie p. 573.*

(*a*) In commentario in h. l.

(*b*) In Bibliis N. T. illustratis ad h. l.

(*c*) In Dissertatione supra citata cap. 2 et 3.

Adolph. Lampe (*d*), Christ. Schoetgenius (*e*),
 Jo. Christoph. Wolfius (*f*), C. Vitranga (*g*),
 Jo. Owen (*h*), Jo. Bened. Carpzovius (*i*),
 J. Peircius (*k*), Erh. And. Frommannus (*l*),
 Ad. Struensee (*m*), Caspar Gottlob Langen (*n*),
 J. A. Ernesti (*o*), Sam. Frid. Nath. Morus (*p*),
 Ger.

(*d*) In Commentario Analytico Exegetico Evangelii
 secundum Joannem p. 289.

(*e*) In Horis Hebraicis et Talmudicis pag. 976.

(*f*) In Curis Philologicis et Criticis.

(*g*) Lib. IV. Observ. Sacr. Cap. XV. 9.

(*h*) *Uitlegging van den Sendbrief van Ap. P. aan de
 Hebreëen*, III. Deel II. Stuk.

(*i*) In Sacris Exercitationibus in Pauli Epistolam ad
 Hebraeos ex Philone Alexandrino pag. 415 et seq.

(*k*) In Paraphrasi et notis Philologicis atque Exegeticis
 in Epist. ad Hebr. quas Latine vertit et suas observationes
 addidit J. D. Michaëlis.

(*l*) Opusculorum Philologici atque Exegetici argumen-
 ti, Tom. I. Disquisit. XV. *An πνεῦμα in N. T. divinam
 Christi naturam interdum significet?* pag. 262, 264 et
 266.

(*m*) *Erklärung des Briefes an die Hebräer.*

(*n*) *Exegetische Versuche über einige Biblische Worte,
 und Redensarten*, Viertes Stuck pag. 619 et 621.

(*o*) In Lectionibus Academicis in Epistolam ad He-
 braeos cum Excursibus Theologicis ed. G. J. Dindorfio
 Lips. 1795. *Natura Christi divina e sententia Ernestii
 nostro loco dicitur πνεῦμα propter perfectionem, quia ser-
 mo est de rebus typicis, quae a Paulo σὰρξ vocantur.*

Ger. Bentheim Reddingius (*q*), van Nuys Klinkenberg (*r*), Wilh. Fried. Hezel (*s*). Plures *δορυψήφους* commemorarunt Calovius, Kochius, Wolfius, et Dindorfius l. l. c. c. Nuper iis accessit David Schulzius (*t*).

Viri

At vero hic non opponitur *πνεῦμα divina Christi natura* *σαρκὶ cultui Levitico*, sed τὸ αἷμα Christi opponitur τῷ αἵματι τῶν καὶ τράγων.

(*p*) *Der Brief an die Hebraer übersetzt.*

(*q*) Probavit quoque G. B. Reddingius in *Uitlegk. Handboek des N. T.* Primum dubitanter sententiam expresserat pag. 170. *door zijn goddelijk alvermogen*, of *door zijn onvergankelijk leven*; inferius vero p. 324, 425. priorem tantum interpretationem exhibet. Alteram tamen postea magis probasse videtur in *Ophelderingen van sommige plaatsen van het Uitlegkundig Handboek* p. 76.

(*r*) *Bijbelverklaring ad h. l.*

(*s*) *Die Bibel Alten und Neuen Testaments mit Vollständig-erklarenden Anmerkungen, zehnter Theil.* durch den ewigen Geist d. i. vermöge seiner höhern ewigen Natur. Denn auch diese heisst Geist, alles, worinnen, oder wodurch er sich mehr, als Menschen, gezeigt hat — seine Lehre, seine Wunder, und die groszen göttlichen Auftritte bey und nach Jesu Tode.

(*t*) In Germanicâ hujus Epistolae interpretatione supra citata locum sic transtulit, *mittelst seines ewigen Geistes*; quod ita exponit *das Höhere, Ueberirdische, Göttliche, dessen Christus theilhaftig war, mittels dessen er einerseits ein tadelloses vollkommnes Sühnopfer vor Gott seyn, und die innerliche geistige Reinigung bewirken konnte: anderseits*

Viri docti, ad hanc commendandam interpretationem, varia attulerunt loca, quibus πνεῦμα de *divina Christi natura* usurpetur. E Veteri Testamento Carpzovius contulit Jes. LXI. 1. sed רוּחַ אֲדֹנָיִי ibi significat *dona Spiritus divini extraordinaria*, sive vires et facultates divinitus collatas. Vates ibi declarat, a Deo sibi demandatum esse munus *laetissima tempora annuntiandi*. Verborum igitur רוּחַ אֲדֹנָיִי יְהוָה לִי sensus est. *Afflatu divino plenus oracula edo, jussu divino loquor.*

Quae e Rabbinorum veterum scriptis Schoetgenius profert in Horis Heb. tom. II. pag. 9. et pag. 143. et I. Cap. pag. 6 seqq. nobis quidem nihil ad rem facere videntur, et nulla omnino probabili ratione ea nititur conjectura, illam πνεύματος significationem ex Veterum Judaeorum schola manasse. Neque satis firmum ejus tutandae praesidium e versionibus V. T. Chaldaicis peti potest. Grotius ad locum Marc. II. 8. ἐπιγνοὺς ὁ ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ, appellatione πνεύματος αὐτοῦ *divinam Christi naturam* intelligens, haec notat: *Chaldaeus*

seits immerwährend die priesterliche Vermittelung in himmlischen Heiligthum zu gewahren vermag.

daeus quoque Paraphrastes, quod apud Jobum est cap. IV. 9. מְרוֹה, a flatu Dei, vertit a Sermone Dei. Nos summo Viro libenter concedimus, nonnulla in Targumim reperiri loca, ubi מִימְרָא דִּי de Messia exponi possit; sed rarior certe is hujus formulae in his Paraphr. est usus. Vid. Ligtfooti Horae Hebr. et Talmud. in Jo. I. 1. Deilingii Obs. Sacr. Vol. I. pag. 248. neque loco Jobaeo convenit: vid. A. Schultensius in Comment. ad h. l.

At Frommannus l. c. pag. 259 monet, Scriptores Sacros N. T. ad rem novam, quae in lingua Graeca nondum peculiari nomine esset insignita, qualis est natura Messiae divina, Graece significandam, afflatu quodam divino potuisse vel novum plane vocabulum invenire, vel vulgo notum, sed ad hunc usum antea nondum accommodatum, adhibere, ut in aliis ejusmodi rebus exprimendis subinde fecerunt.

Itaque videtur jure a nobis postulari, ut de iis N. T. locis, quibus docti interpretes hanc πνεύματος significationem adhibuerunt, sententiam dicamus.

Errare omnino videntur, qui Marc. II. 8. verba τῷ πνεύματι αὐτοῦ interpretantur per divinam suam naturam. Ἐπιγνοῦς τῷ πνεύματι idem est, quod Cap. V. 30. ἐπιγνοῦς ἐν ἑαυτῷ. Lucas,

cas, omisso πνεύματι αὐτοῦ, habet simpliciter ἐπιγνοῦς, Cap. V. 22. Matthaeus Cap. IX. 4. ἰδών. Formula *animo perspicere* vel *praesagire* quoque Latinis scriptoribus est recepta. Conf. Rosenmullerus in Scholiis, et Kuinoelius in Commentario ad Marci l. c.

Multi sunt, qui voce πνεῦμα Jo. VI. 63. ubi Christus, τὸ πνεῦμα, inquit, ἐστὶ τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν, *divinam* ejus *naturam* designari putant. Ita Tertullianus, Cyrillus, Athanasius, Augustinus locum interpretati sunt. Hos ex recentioribus multi sunt secuti. Lampius in Comm. ad h. l. monet, Jesum, si voce πνεῦμα *divinam naturam* indicare voluisset, additurum fuisse pronomen μου sicut antea (comm. 51, 53, 54, 55, 56.) de *sua* carne et *suo* sanguine egerat. Id vero huic interpretationi maxime obstat, quod πνεῦμα opponatur σαρκὶ, quam οὐκ ὠφελεῖν οὐδέν Jesus affirmat. σὰρξ autem h. l. de *natura Christi humana*, de *corpore* ejus, et *sanguine* nobis quidem nequaquam accipi posse videtur; Jesus enim antea dixerat, Ὁ ἄρτος, ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πί-
νων,

νων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἡ γὰρ σὰρξ μου ἀληθῶς ἐστὶ βρώσις, καὶ τὸ αἷμα μου ἀληθῶς ἐστὶ πόσις. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ. Dissentiunt vero interpretes in constituendo hujus commatis sensu. Conf. Kuinoelius in Commentario. Tittmannus in Meletem. in Jo. pag. 280. censet, πνεῦμα dictum esse pro πνευματικόν, et σὰρξ pro σαρκικόν, sic ut illud denotet divinum, hoc humanum, vel, subintellecto in utroque vocabulo βρῶμα, cibum divinum, seu divinitus datum, et cibum corporeum, adeoque caducum, hoc sensu: ego loquor de cibo coelesti, hic est, qui vitam aeternam confert, terrenus cibus ad vitam aeternam nihil quicquam prodest; et haec Tittmanni interpretatio non spernenda videtur. Nisi praeferendum quis putet, πνεῦμα esse perfectiorem, sublimiorem sentiendi et statuendi rationem, σὰρξ vero humilem, ac vilem, qualis erat Judaeorum, qui praeconcep- tas de Messia commodisque ab eo expectan- dis fovebant opiniones, ut verborum, quae sequuntur, τὰ ῥήματα, ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦ- μά ἐστι, καὶ ζωὴ ἐστίν, sensus sit: *Doctrina, quam vobis tradidi, efficacissima est ad me-
lio-*

liorem sentiendi ac statuendi rationem consequendam, et ad vitam aeternam.

Affertur quoque locus ex Epist. I ad Cor. C. XV. 45. Sed πνεῦμα etiam h. l. incommode de *natura Christi divina* intelligi, totus docet contextus. Commate praecedenti Paulus docuerat, varia esse corpora: σῶμα ψυχικόν, *corpus, quo nunc utimur, ex crassiori materia, quod aërem ducendo vivit, cibo et potu sustentatur, et ad tempus vivit*, et σῶμα πνευματικόν, *corpus, cujus conditio plane diversa futura sit a conditione corporis ψυχικοῦ*. Id vero Apostolus probare conatur com. 45. comparisonem Adami instituta et Christi. Sicut Adamus, ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, factus est εἰς ψυχὴν ζῶσαν, *vivens animal, a quo nos accepimus corpus ψυχικόν*, ita Christus, ἔσχατος ἀδάμ, quem c. 47. vocaverat τὸν δεῦτερον ἄνθρωπον, τὸν κύριον ἐξ οὐρανοῦ, et com. 49. ἐπουράνιον, factus est, (ἐγένετο enim e praecedentibus omnino repetendum videtur), εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν. πνεῦμα ergo opponitur ψυχῇ, uti com. 44. σῶμα πνευματικόν σῶματι ψυχικῷ. Unde patet, Christum dici πνεῦμα ζωοποιοῦν, quatenus post resurrectionem, corpore πνευματικῷ in aeternum durante, a quo omnis imbecillitas humana longe est remota, instructus mortuos aliquan-

do

do in vitam est revocaturus, iisque σῶμα πνευματικὸν largiturus.

Multo apertior illorum locorum ratio esse videtur, ubi πνεῦμα et σὰρξ, quod ad Christum attinet, opponuntur. Primus ex hoc genere locus est in Ep. ad Rom. cap. I. 4. alter vero in I ad Tim. III. 16. tertius denique in I Epist. Petri cap. III. 18. Neque is ego sum, qui negem, haec loca ita accipi posse; sed contendo, ex nullo horum locorum hanc πνεύματος significationem ita evinci posse ac vindicari, ut nullum dubium supersit.

Ad locum ex Epist. ad Rom. quod attinet; verba κατὰ πνεῦμα ἁγιοσύνης alii aliter explicuerunt. Nonnulli intelligunt *vim illam divinam, per quam Christus ab initio conceptionis est sanctificatus* (u), alii *majestatem divinam Christi, ad gloriam coelestem evecti, multi ipsam ejus naturam divinam*. Conf. Commentat. Jo. Georg. Rosenmulleri, Erlangae MDCCLXXXI. quam inscripsit: *Christus κατὰ πνεῦμα ἁγιοσύνης declaratus filius Dei*, recusa in Commentt. Theol. ed. a Velthusenio, Kuinoelio et Ruperti vol. I. pag. 315 seqq. Rosenmullerus l. c. pag. 326 seqq. *Spiritum Sanctum*

(u) Ita Grotius ad h. l.

rum intelligit post resurrectionem Christi super Judaeos et Gentes largissime effusum. Noeseltus in Exercitationibus ad Sacrarum Scripturarum interpretationem, pag. 119 seq. hunc loci sensum esse censet: *Demonstratus est Dei filius per resurrectionem de mortuis, si quidem ratio habeatur Spiritus, qui eum sanctificavit.* Christ. Frider. Ammon in Excursu adjecto interpretationi hujus Epistolae a Koppio factae pag. 345. formulam κατὰ πνεῦμα ἁγιοσύνης respondere putat alteri καθὼς τὸ πνεῦμα ἅγιον προείρηκε, ita ut in universum hic oriatur sensus: *Qui destinatus est ad Filii divini dignitatem, vi divina inde a resurrectione de mortuis, quemadmodum Spiritus Sanctus praedixit.* Haec vero explicatio tollit nexum verborum κατὰ σάρκα et κατὰ πνεῦμα ἁγιοσύνης. Equidem formulas κατὰ σάρκα et κατὰ πνεῦμα ἁγιοσύνης, (quod per Hebraismum idem est, ac πνεῦμα ἅγιον,) ad statum Christi universe, sive ad diversam ejus conditionem referre malim, quam ad diversam naturam, quamquam, quod ad rem ipsam attinet, conditionis diversitas nititur diversitate naturae.

Magnus quoque Interpretum de vocis πνεῦμα significatione ac vi, in loco I Tim. III. 16. est dissensus. Nonnulli historiam a Matthaeo

cap. IV. relatam respici putant: alii *id, quod eo tempore accidit, quo Christus baptizatus, ac Spiritu Sancto donatus est.* Conf. Matth. III. 16. Aliis notione πνεύματος indicari videtur *effusio Spiritus Sancti, quem Jesus discipulis suis se missurum promiserat, quo misso ἐδικαιώθη, hoc est probatus sit divinus Propheta, qui promissis suis steterat; alii doctrinam Christi salutarem intelligunt; alii vitam Christi coelestem, eandemque perpetuam et aeternam; complures vero ejus naturam divinam.* Conf. Heinrichsii Excursus copiosus ad hunc locum, pag. 311 et 312. Equidem de statu Christi humili et glorioso intelligere malim, ut hic verborum ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, sit sensus: *Cum inter homines versabatur, conspicuus factus est, quod ad statum humilem attineret, idem vero, quod ad conditionem sublimiorem, ἐδικαιώθη, vindicatus est, et apparuit adeo, eum esse majorem, quam videretur, cum inter homines versabatur.* Cum loco in Epistola Pauli ad Tim. valde conveniunt verba Petri I. Epist. III. 18. Θανατωθεὶς σαρκί, ζωοποιηθεὶς πνεύματι. *Quatenus homo esset, interemptus, in statu illo humili succubuit morti, sed vi-*

tac

*tae restitutus, et eo ipso conditionis excellen-
tioris particeps redditus est.* Certe minus com-
mode hic natura divina humanae opponi vi-
detur.

Superest locus, hactenus quidem dissimilis,
quod ibi non de Christo, sed de Christianis est
sermo; dignus tamen, qui conferatur, nimirum
I Petr. IV. 6. *νεκροῖς* mortuis, (his, qui aetate Pe-
tri religionis causa jam erant mortui,) *εὐηγγε-
λίσθη*, doctrina Christiana est tradita, *ἵνα κριθῶσι*
μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρκί, *ζῶσι δὲ κατὰ Θεὸν*
πνεύματι. Quibus hunc sensum subjectum puta-
mus: *ut, quanquam condemnarentur ex ho-*
minum voluntate, (sive miseri judicarentur),
quod ad statum vitae praesentis attineret, vel
sic tamen, conditionis futurae habitā ratione, ex
Dei voluntate feliciter viverent.

Licet vero concederemus, voce *πνεῦμα* locis
citatis naturam Christi divinam denotari, inde
tamen non consequeretur, eodem sensu eam
nostro in loco esse accipiendam. Horum enim
locorum ac nostri longe diversa est ratio:
Hisce enim Christus dicitur *κατὰ σάρκα* ortus
e prosapia Davidis, *ἐν σαρκί* conspicuus factus,
et *σαρκί* interemptus, declaratus vero *κατὰ*
πνεῦμα ἁγιοσύνης υἱὸς Θεοῦ, *ἐν πνεύματι* vindi-
catus, *πνεύματι* vitae restitutus. Refertur igi-

tur πνεῦμα ad *statum Christi gloriosum*, σὰρξ vero ad *conditionem ejus humilem* spectat. Nostro vero loco neque πνεῦμα σαρκὶ opponitur, neque ad *conditionem Christi excelsiorem*, sed *statum ejus humilem* respicit, siquidem Christus dicitur διὰ πνεύματος αἰωνίου se Deo, *tanquam victimam piacularem, immolavisse*.

Constat e scriptis Patrum tum Graecorum, tum Latinorum, eos πνεῦμα et Spiritum de *divinā Christi naturā* usurpasse. Loca e Clemente Romano, Ignatio, Barnaba, Justino, Tatiano, Theophilo, Irenaeo, Tertulliano, Cypriano, Lactantio, e carmine, quod Claudiano adscribitur, e Prudentio collegerunt Grotius ad Marc. II. 8. Frommannus l. c. pag. 264 et 265. Albertus Zum Felde in Decade Obs. Sacr. Obs. III. Quomodo vero ex his Patrum testimoniis argumentum pro hac πνεύματος significatione in N. T. peti possit, non video. Cuique enim harum rerum perito satis est persuasum, Patres Ecclesiasticos, in gravissimis tractandis doctrinae Christianae momentis, ex quo genere est illa de Deo Patre, Filio et Spiritu Sancto doctrina, saepius ejusmodi voces dicendique formulas, rei illustrandae causa, usurpasse, quae N. T. scriptoribus omnino sunt inusitatae. Neque

que apparet, veteres Ecclesiae Scriptores ad nostrum locum respexisse (v).

Multi, ut probent, hanc πνεύματος significationem nostro quoque loco esse adhibendam, ad consilium Auctoris provocant, quod satis prodat contextus. Monent ergo, in eo jam esse Auctorem, ut singularem oblatis a Christo sacrificii praestantiam exponat, summisque eam efferat laudibus; singularem autem hujus sacrificii praestantiam repeti debere a dignitate Personae, quod nempe oblatum sit ab ipso Dei Filio (w). At vero si Auctor nostro loco docere

(v) Carpzovius censet, Barnabam Epistolae suae c. VI. mentem Scriptoris ad Hebraeos egregie ita illustrasse, αὐτὸς ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν ἤμελλε σκεῦος τοῦ πνεύματος προσφέρειν θυσίαν. *Ipse pro peccatis nostris oblaturus erat vas Spiritus hostiam.* Ignatium quoque in inscriptione Epist. ad Smyrnaeos ad nostrum locum respexisse, Frommanno probabile visum est, l. c. pag. 264. Ἐν ἁμώμῳ πνεύματι, λόγῳ θεοῦ, πλεῖστα χαίρειν, *In immaculato Spiritu verbo Dei plurima salus.*

(w) Beza ad h. l. notat: *Deitatis in humanitate assumpta efficacitatem infinitam intelligo, quae totum hoc sacrificium consecravit, ut sanguinem istum quia sanguis erat ejus hominis, qui etiam Deus erat, vivificā plane illa virtute praeditum esse oporteat, quae ut nos condidit, ita etiam una possit instaurare.*

Gomarus; *Ne quis objiciat, sanguinem Christi etiam*

cere voluisset, conjunctione Naturae Christi divinae cum humana esse effectum, ut sese offe-

esse corporalem, et externum non minus, quam sanguinem brutorum, ac propterea quoque conscientiam non posse mundare. Idcirco confirmat prudenter consequentiam a personae Christi, cujus sanguis est excellentiâ singulari, nimirum, quod sit sanguis non hominis tantum, sed etiam Dei.

Launaeus: „ Par l'Esprit Eternel est signifiée l'éternelle
 „ Deité de Christ, et montrée l'excellence, et la dignité
 „ de ce souverain Sacrificateur, qui n'est pas simplement
 „ homme, comme les souverains Sacrificateurs Levitiques;
 „ mais est 'et Dieu et homme. Et par cela est encores
 „ denotée la dignité de son oblation, entant que son
 „ corps et son sang, qu'il a offerts en sacrifice, ne sont
 „ pas le corps et le sang d'un simplement homme, mais
 „ d'un, qui est Dieu et homme, dont il est dit, que
 „ Dieu a acquis son Eglise par son propre sang." Act.
 XX. 28. „ Et c'est ce qui rent l'oblation de Christ d'un
 „ prix infini, et capable d'expier l'offense commise contre
 „ la Majesté infinie de Dieu."

Hezel: „ Seine Göttliche Natur machte ihn gleichsam
 „ fähig, seiner schwächern Natur nach ein vollkomme-
 „ nes. und Gott wohlgefälliges Opfer, zu ewig gultiger
 „ Versöhnung, zu werden. Ein gemeiner Mensch konnte
 „ dies nicht. Denn er ist sündhaft, folglich nicht ohne
 „ Gebrechen. Ein Gott wohlgefälliges Opfer aber muszte
 „ ohne Fehler seyn. Und dies konnte nur Christus seyn,
 „ vermöge seiner höhern Natur, wenn nemlich Gott auf
 „ immer — ein für allemal — versöhnt werden sollte."

ferendo et immolando generi humano ad peccatorum veniam impetrandam inserviret, potius, ut mihi quidem videtur, scripturus fuisset, Πόσω μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ὃς προσήνεγκεν ἑαυτὸν ἁμωμον τῷ θεῷ, καθαρῶς τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων caet. Formulâ enim υἱὸς, υἱὸς τοῦ θεοῦ, Auctor saepe utitur, eâque indicat *naturam Christi divinam, summamque ejus prae Mose, Prophetis, Sacerdotibus Angelisque praestantiam*, Cap. I. 1, 5, 8. III. 6. IV. 14. V. 5, 8. VI. 6. VII. 3. VIII. 28. X. 29. Praeterea monendum videtur, verba διὰ πνεύματος αἰωνίου non construi cum καθαρῶς τὴν συνείδησιν, sed cum formulâ προσήνεγκεν ἑαυτόν. Quomodo vero Christus dici possit, *per divinam suam naturam se Deo inculpatum obtulisse*, equidem non intelligo. Nonnulli id ita explicant, ut vi divinae Christi naturae effectum esse dicatur, quod Christus se *inculpatum* Deo offerre potuerit. Referunt ergo verba διὰ πνεύματος αἰωνίου ad ἁμωμος. Haec vero verba neque possunt sejungi a formula προσήνεγκεν ἑαυτόν, neque sanctitas vitaeque Christi integritas repetenda videtur a divinâ ejus naturâ. Neque urgendam putamus vim praepositionis διὰ, quae, ut alijs in locis, ita et hic *causam* indicet *efficientem*, et *principalem*.

lem. Nam absurdum dictu videtur, divinam Christi naturam humanam Deo obtulisse tanquam victimam piacularem (x).

Sunt, qui difficultatem, qua premitur haec *πνεύματος* interpretatio de divina Christi naturâ, sensisse videantur, ejusque removendae causa verba, *ὅς διὰ πνεύματος αἰωνίου*, sic exponant, *qui, cum esset verus aeternusque Deus.* Ita Ernestius in lectionibus postumis, l. c. Nos vehementer dubitamus an hoc sensu dici possit *διὰ*. Exempla Vir summus non attulit.

§. 3.

Jo. Piscator, doctus et ingeniosus seculi sui interpres, *δ. π. α.* transfert *per animam immorta-*

(x) Conf. quae monet Beets, *Chr. Mag. Tom. II. pag. 373.* „ Wil men er de Goddelijke Natuur van den Zaa-
„ ligmaker door verstaan, dan blijft die bedenking altoos
„ over, of men de Goddelijke Natuur van Christus kan
„ beschouwen, als die, door wien dat offer aan God is
„ opgeofferd? Of niet in die opoffering eene daad van ge-
„ hoorzaamheid opgesloten ligge? Of zoodanige daad van
„ gehoorzaamheid niet eigenlijk betrekkelijk gemaakt moet
„ worden tot Christus menschelijke Natuur? Of het geen
„ Godgeleerden onzin zou opleveren, wanneer men dus
„ beweerde, dat in het vrijwillige lijden, en sterven van
„ Jesus de Godheid van Christus zijne menschelijke Na-
„ tuur opgeofferd hadde aan God.”

talem, et hac formulâ significari censet, *quod Christus se Deo obiulerit sciens ac volens, ita ut commendetur ejus erga mandatum Patris obedientia*. Christ. Gottlieb Kochius in Exercit. supra cit. Biblioth. Lubec. vol VII. pag. 380. sententia haec, inquit, nec nova est, nec a Piscatore, sed jam ab Origine prolata, qui Piscatori praelusit. Origenis locus, qui Latine tantum superest, in ejus Commentariis in Epist. ad Romanos, reperitur Lib. I. Opp. tom. IV pag. 466. edit. Car. Vinc. De la Rue. Ex hac vero ipsius ad locum illum animadversione, non ea sane, quantum ex Ruffini interpretatione judicare liceat, perspicua ad intelligendum, Jo. Piscatorem suam de loco ad Hebraeos sententiam repetiisse, nobis quidem haud verosimile videtur. Estius l. c. mentionem facit cujusdam recentioris, ipso judice, boni et docti interpretis, quem in ea versari sententia refert, intelligi posse *Spiritum creatum Christi*, id est vel *animum*, vel *voluntatem ejus humanam*; eum adducere quaedam Scripturae loca similia, quae vero sibi id non probare videantur. Quisquis ille fuerit, parum roboris inest argumento, quo usus est, ad sententiam vulgariorem, qua de *Spiritu Sancto* eximie ita dicto sermo esse judicatur,

rejiciendam, quod nempe hic in codice Graeco non addatur articulus. Vid. supra nott. p. 34. Non multum a sententia Piscatoris, quod ad summam rei attinet, ea discedere videntur, quae monet noster van Vloten ad h. l. Consentit quoque J. C. R. Eckermann in *Erklärung aller dunkeln Stellen des N. T.* Tom. III. p. 302. et jam ante is hanc interpretationem sic confirmare studuerat in *Handbuch für das System. Studium der Christl. Glaubenslehre* T. III. p. 402. „Dass
 „ διὰ πνεύματος αἰωνίου hier so viel heisst, als
 „ seinem unsterblichen Geiste nach, ist klar aus
 „ vs. 12. wo im Gegensatz δι' αἵματος τρά-
 „ γων καὶ μόσχων steht, welchem dort bildlich
 „ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος entgegengesetzt wird,
 „ das hier durch διὰ πνεύματος αἰωνίου erklärt
 „ ist. Nicht das Blut Christi war das Opfer,
 „ will der Verfasser sagen; sein Geist nur war
 „ ein Gottes würdiger Opfer. αἰώνιος, ewig,
 „ unvergänglich, wie Hebr. IX. 12. αἰωνία λύ-
 „ τρωσις, IX. 15. αἰωνία κληρονομία. XIII. 20.
 „ αἰωνία διαθήκη, immer überall in dieser Be-
 „ deutung gesetzt worden ist.“ Magis per-
 spicue hanc vocis πνεῦμα notionem exposuit,
 et ad locum Epistolae ad Hebraeos singulari
 solertia adhibuit et commendavit Vir eximius,
 Ewaldus Kist. in *Oratione Ecclesiastica, Over*

de noodzakelijkheid van de reiniging van het geweten, en het middel daartoe in het Evangelie geopenbaard, Leerredenen over het geweten pag. 37, 38. Primum ergo monet, Jesum plus semel de *animâ suâ* fuisse locutum, dein provocat ad historiam optimi Servatoris, quae nos doceat, Jesum per *animam*, id est *sponte sua*, atrocissimas subiisse calamitates, *γεγόμενον ὑπήκοον μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σκυροῦ*. Porro studet ex com. 12. efficere, vocabulo *αἰωνίου* commodè hic tribui significationem *immortalitatis*. Denique *τράγοις καὶ ταύροις ἀλόγοις* Christum opponi censet, cui fuerit *animus ratione instructus, idemque immortalis*, et inde sacrificii a Christo oblatis praestantiam elucere. Ingeniosa est sane viri eruditi interpretatio. Sunt tamen, quae obstare videantur. Vir venerandus haec a Jesu dicta attulit ex Euang. Jo. XII. 27. *Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάραιται*, cui addi possunt ea, quae paulo post dixisse legitur Matth. XXVI. 38. *Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου*, collato Marc. XIV. 34. Verum, licet tota phrasis indicet, *de animo* esse sermonem, vox *ψυχὴ* tamen non est premenda, nam *ψυχὴ μου* ex Hebraismo dici potest pro *ego*, quod ex aliis formulis de angore et tristitia Jesu, nulla animi adjecta mentione, adhibitis perspicuum est.

Matth.

Matth. XXVI. 37. Ἰησοῦς ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἁδημονεῖν. Marc. XIV. 33. Ἦρξατο ἐκθαμβεῖσθαι, καὶ ἁδημονεῖν. Luc. XXII. 44. Γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ ἐκτενέζετον προσήυχετο. et Luc. XXII. 50. Πῶς συνέχομαι; Praeterea observandum videtur, multis locis Auctorem hujus Epistolae de *animo* καρδίαν et ψυχὴν adhibere. Cap. III. 8, et 15. Μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν. 10. Ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ, (collato Psalmi XCV. 8, 10.) 12. Βλέπετε, μήποτε ἔσαι ἐν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας. Cap. VIII. 10. Διδούς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτοὺς. et Cap. X. 16. ubi eadem verba repetuntur, (collato Cap. XXXI. 33. Jerem. quod in Graecis editionibus multis est cap. XXXVIII.) Cap. X. 22. Προσερχώμεθα μετ' ἀληθινῆς καρδίας. ψυχὴ de *animo* occurrit cap. VI. 19. Ἦν, scilicet ἐλπίδα, ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν. cap. X. 38. Ἐὰν ὑποσείληται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχὴ μου ἐν αὐτῷ. XII. 3. Ἵνα μὴ κάμνητε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι. Cap. XIII. 17. Αὐτοὶ, (ἡγούμενοι), ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν. Uno tantum loco eap. IV. 12. πνεῦμα de *animo* adhibetur, sed cum ψυχὴ conjungitur. Comminationes divinae efficacissimae penetrare ibi dicuntur ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ad

ad animum usque, ita ut quasi animum ipsum scindant. conf. Schleusnerus in Lexico ad vocem πνεῦμα, pag. 593. Non enim assentiri possumus Grotio et Valckenario, existimantibus, per ψυχὴν designari *appetitum rerum terrestrium*, per πνεῦμα vero *appetitum rerum coelestium*. Quae interpretatio inde orta videtur, quod τὸν λόγον τοῦ θεοῦ de omni verbo Dei, non vero de *comminationibus* acceperunt. Hebraei haud raro לֵב et נֶפֶשׁ, et Latini *mentem*, et *animum* conjungunt. conf. Wetstenius tom. II. pag. 308. Ex Hebraeorum locutione cap. XII. 9. Deus dicitur πατὴρ τῶν πνευμάτων. Haec vero verba varia ratione a doctis Interpretibus explicantur. Theodoretus non male πατέρας τῶν πνευμάτων τὸν πνευματικὸν πατέρα κέκληκεν, ὡς τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων πηγὴν. Cap. XII. 23. Animi defunctorum, summam consecuti felicitatem, dicuntur πνεύματα δικαίων τετελειωμένων. Ad vocabulum αἰώνιον quod attinet, de *immortalitate animi* id esse accipiendum, non effici potest ex commate 12. ubi λύτρωσις a Jesu procurata dicitur αἰώνια, *perpetua*, *cujus efficacia semper sit valitura*. Cum formula εὐράμενος λύτρωσιν αἰώνιαν conferri possunt ea, quae Cap. V. 9. de Christo dicuntur, ἐγένετο αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου, *salutis aeternae*, quae

62 SPECIMEN HERMENEUTICUM

quae Cap. IX. 15. κληρονομία αἰώνιος vocatur. Denique in phrasi, se inculpatum Deo obtulit *per animum immortalem*, illa διὰ πνεύματος αἰωνίου aliquid duri videntur habere. Nam Auctor hoc sensu potius scripturus fuisset ἐν πνεύματι; et vel sic incommoda esset additio vocis αἰωνίου.

§. 4.

Supra monuimus, multos esse Interpretes, qui verbo προσφέρειν indicari censeant *illam Christi oblationem, non in altari crucis factam, sed in adyto coelesti, quae oblationi legali in adyto factae respondeat.* Id F. Socino ex eo quoque constare videtur, quod dicitur, *hanc Christi sui ipsius oblationem per Spiritum aeternum factam fuisse.* Ex ejus enim sententia, formula διὰ πνεύματος αἰωνίου *Christi vitae perpetuitatem* significat, quâ fiat, ut *in aeternum pro nobis coram Deo apparere possit.* Conf. Praelect. Theol. cap. XXIV. Tom. I. pag. 589. et Tom. II. P. II. Disputationis de Jesu Christo Servatore, cap. XV. p. 166. Ab hac interpretatione, quoad summam rei attinet, non multum deflectit Schlichtingii et Crellii annotatio. Crellius, ejus verba hic adscribenda putamus, notat: *Christus Spiritu aeterno, id est,*

est, divina vi repletus fuit, quae illi omnem mortalitatem ademit, eumque aeternum, nec ulli interitui obnoxium effecit. Spiritus enim iste aeternus dici videtur, non tantum quod aeternum in Christo resideat, sed per metalepsin, quod eum aeternum efficiat, quo Spiritu si Christus destitutus fuisset, in coelesti illo adyto sese offerre, illicque in perpetuum degere haudquaquam potuisset. Itaque his verbis exprimitur causa, ob quam factum sit, cum Christus antehac non tantum natura mortalis, et carne circumdatus, sed etiam victimae instar occisus, in coelesti illo sacrario, immortalitatis domicilio, Deo tanquam Pontifex offerre semet ipsum possit; id nempe Spiritus aeterni beneficio, qui Christum penitus consecraverit, et, omni naturae infirmitate adempta, aeternum effecerit, contigisse. Quod ergo supra cap. VII. 16. dixit: Christum secundum virtutem, seu vim vitae indissolubilis, Pontificem factum esse, nunc dicit, Christum per Spiritum aeternum se obtulisse: quid enim aliud est, rem ipsam si spectes, vis seu δύναμις vitae indissolubilis, quam Spiritus iste aeternus? Verborum, ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἁμῶν τῷ θεῷ, Crellius hanc exhibet paraphrasin: qui, morte interveniente,

vim

vim virtutemque ejusmodi consecutus, quâ vitam suam perennet, utpote aeternum in ipso remanentem, se ipsum, ut victimam decebat, ab omni labe atque imperfectione immunem, hoc est immortalem, obtulit, et coelos ingressus ei, ut ita dicam, praesentavit.

Similiter Grotius formulam διὰ πνεύματος αἰωνίου idem significare censet, ac verba κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλότου, cap. VII. 16. quia Spiritus Christi in vitam revocati non erat vivens tantum, ut in vitâ hac terrena, sed in aeternum corpus sibi adjunctum vivificans; et sic intelligi dignitatem oblationis, quod eam fecit is, qui jam Spiritu et corpore erat immortalis. Διὰ sumsit minus recte, ut supra 12. pro praepositione cum. Limborchius, ut passim, Grotii interpretationem probat.

At vero huic interpretationi, quae sua perspicuitate et simplicitate, quâ eminent passim explicationes Grotianae, se minus commendare videtur, hoc obstat, quod phrasis προσφέρειν ἑαυτὸν, de Christo adhibita, non accipi possit de oblatione in coelis facta; ea enim diserte designatur, Christum corpus suum Deo tanquam victimam piacularem immolavisse. Conf. supra de hoc verbo monita. Caeterum dignus est Calovius, qui legatur ad h. l. :

SECTION

S E C T I O II.

INTERPRETATIONES RECENTIORES.

§. I.

Ad antiquissimam omnium, de qua primo loco egimus Sect. I. §. I. interpretationem, eam scilicet, qua appellatio πνεύματος αἰωνίου ad Spiritum Sanctum eximie ita dictum refertur, proxime accedit ea, quam Tellerus, rejecta alia, de qua infra dicetur, proposuit in *Worterbuch des N. T.* pag. 250. Igitur incertus de lectione sive ἁγίου sive αἰωνίου legatur, quod ad sensum attinet, perinde esse censeat, utram utri praeferas. Πνεῦμα enim ἁγίου et αἰωνίου significare posse vim divinam, auxilium divinum, quo adjutus Servator et confirmatus, quasvis calamitates et ipsam mortem subiit et per- tulit. Hanc interpretationem, assumpta lectione πνεύματος ἁγίου, habere, quo se commendat,

E

Hes.

Hesselinkius judicat in *Lexico Belgico* v. *Geest* pag. 226. Nos supra, lectionem αἰωνίου veram esse, variis e Critico genere argumentis nobis probavisse videmur; πνεῦμα vero αἰώνιον minus apte de *vi divina*, qua *Jesus adjutus demandatum sibi a Deo opus exsecutus sit*, dici putamus. Nonne Auctor tunc potius scripsisset, ἐν δυνάμει θεοῦ, διὰ πνεύματος vel ἐν πνεύματι θεοῦ, ἐν δυνάμει κραταιωθεὶς διὰ τοῦ πνεύματος θεοῦ. Neque huic interpretationi Tellerianae, quantum nos videmus, contextus favet, neque consilium Scriptoris. Quâ enim ratione ex eo, quod Christus se Deo inculpatum obtulit, *vi divina adjutus*, consequitur, hoc ejus sacrificium praestantius esse sacrificiis ταύρων καὶ τράγων πρὸς τὸ καθαρίζειν τοὺς κεκοινωμένους?

§. 2.

Aliam, a praecedenti non longe discedentem, formulae πνεύματος ἁγίου explicationem Tellerus adjecit. Nimirum, assumpta hac lectione, intelligi posse notat, *singularem animi impulsionem sive instinctum*, „sein eignen innerer „Antrieb sich für die Menschen aufzuopfern,” ita ut designetur, Jesum sponte sua, ut humano generi, ad amissam felicitatem consequendam, inserviret, omnino praevisam et dirissimam

nam quidem sortem subiisse. Nullum vero locum vir doctus attulit, quo hic formulae illius significatus nitatur, et analogia doctrinae Jesu eum assumere vetat. Quamquam enim minime invitus, sed omnino lubenter mortem subiit, nequaquam suo arbitrio, vel ejusmodi impulsione, sed ex voluntate et mandato Patris se passum et mortuum esse, saepius et apertissime dixit. Conf. Jo. X. 17, 18. XIV. 31.

§. 3.

Ad idem interpretationum genus eam referimus, quam Carol. Frid. Bahrdtius exhibuit in versione Germanica N. Testamenti. Verba *διὰ πνεύματος αἰωνίου* transfert, *vermittelt des in ihm hausenden Geistes*, et propriam Christo ingenii animique magnitudinem denotari putat. Fusius sententiam exposuit in libro, quem inscripsit, *Griechisch Deutsches Lexicon über das Neue Testament* pag. 557. Conferantur quoque ante dicta pag. 555 et 556. Jesum et Apostolos peculiarem quandam notionem voci *πνεῦμα* tribuisse monet, et eam quidem Dei vim agendi intelligi, quae in mundo morali conspicua sit, eam nempe, qua Deus hominibus instruendis et ad recte et praeclare agendum

dum excitandis succurrit, impertienda iis et conservanda, atque identidem confirmanda et adjuvanda naturali ipsis intelligendi et recte agendi facultate, ad quam quotidianus rerum obviarum usus accedat, unde effici soleat, ut boni et honesti sensu, atque amore afficiantur, et ad virtutis studia et res quasque magnas et laude dignas impellantur. Jesu hoc sensu *πνεῦμα* Dei adscribi, eumque dici ea, quae faceret, per *πνεῦμα* Dei peragere; his ingenii animique dotibus, et ferventissimo hoc salutis humanae inserviendi studio, atque adeo hac animi magnitudine effectum esse, ut semper sibi constaret, spretisque mortis ipsius periculis, propositum sibi finem attingere potuerit, atque morte sua aditum ad novam sibi vitam paraverit. Hanc praestantiam et perfectionem Jesu moralem *πνεῦμα αἰώνιον* dici, quia hoc *πνεῦμα* Dei ab omni aeternitate in aeternum agit in eos, quotquot bene sapiant; cum contra *πνεῦμα* mundi, pro temporum variatione, mutetur, atque aliis haec, aliis vero illa religio positiva probetur et agendi norma sit. Magnitudinem animi, qua Servator mundi morti atrocissimae obviam ivit, et in ea subeunda semper sibi constitit, nos vehementer admiramur. Nulla vero usus loquendi in his libris auctoritate nit-

titur formulae πνεύματος αἰωνίου in hunc sensum interpretatio. Et multa in ea adornanda, more suo ingenio luxurianti indulgens et in verbis inepte ludens, admiscuit Bahrdtius pro arbitrio conficta, et divina magnitudine Jesu plane indigna.

§. 4.

Ad interpretationem Socini, aliorumque S. I. §. 4. dijudicatam ii omnes recentioris aetatis interpretes proxime accesserunt, qui πνεῦμα h. l. idem esse contendunt ac ζῶν. Sic statuunt Langius l. c. Tom. II. pag. 130 et seqq. Godofred. Sigism. Jaspis in versione Latina Epistolarum N. T. perpetua annotatione illustrata, Schleusnerus in Lexico, voce πνεῦμα pag. 590. Rosenmullerus in Scholiis ad h. l. Heinrichsius ad h. l. (ubi Koppii explicationem ex ejus schedis adjiciendam putavit, quia is in Excursu V. ad h. l. ablegavit lectores) nec non in Excursu IV. p. 249. Koppio, hac πνεύματος adhibita significatione, argumentationis nervus hic esse videtur: *Vulgares hostiae non habere possunt eam efficaciam, πρὸς τὸ καθαρίζειν τοὺς κεκοινωμένους, quoniam nimirum, oblata Deo θυσίαι, animam efflant: at quantam efficaciam creditis habere Christi θυσίαν, qui, oblata θυσίαι, non*

moritur, sed vivit eis τὸν αἰῶνα? Vir doctus, ad hanc confirmandam interpretationem, monet, Auctorem Epistolae multis locis praestantiam Christi sacerdotis probare, in eo positam, quod in aeternum vivat. Et hactenus quidem bene; Christus enim dicitur ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα cap. V. 6. VII. 17, 21. ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα, cap. VI. 20. κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκατάλυτου, VII. 16. et ἀπαράβατον ἔχειν τὴν ἱερωσύνην, διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, VII. 24. Πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν. 25. Nec tamen ex eo consequi putamus, id hoc quoque loco significari formulâ διὰ πνεύματος αἰωνίου. Rosenmullerus quidem Jaspis aliique loca nonnulla attulerunt, ut probarent, voces πνεῦμα et ζωὴν promiscue usurpari, et interdum esse synonyma, exempli gratia Gen. II. 7. Καὶ ἐπλασεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον χαῖν ἀπὸ τῆς γῆς· καὶ ἐνεφύσητεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. 2. Macc. VII. 22. Οὐδὲ ἐγὼ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ζωὴν ὑμῶν ἐχαρισάμην. et vs. 23. Καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ζωὴν ὑμῶν πάλιν ἀποδίδωσι.

Alia vero horum locorum, in quibus ipsum vocabulum ζωὴ additum reperitur, quam loci ad Hebraeos, est ratio, in quo neque consilium Auctoris, neque contextus huic interpretationi

con-

convenit. Neque enim dicitur, Christum Deo inculpatum se obtulisse, et aeterna vita gaudere, unde sequatur, ipsius αἷμα animos purgare a pravis operibus, ad Deum verum sincere colendum; sed eum διὰ πνεύματος αἰωνίου se Deo obtulisse. Praeterea non vitae Christi aeternae, aut δύνάμει in aeternum vivendi, sed ejus mortis in hac Epistolâ tribui solet καθαρισμὸς τῶν ἁμαρτιῶν Cap. I. 3. ἀπολύτρωσις παραβάσεων, IX. 15 seqq. Hinc ejus sanguis dicitur αἷμα ῥαντισμοῦ, XII. 24. Christus enim μιᾷ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους, cap. X. 14. Διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡγιασμένοι ἐσμέν, X. 10. διὰ τοῦ αἵματος XIII. 12. collato Cap. X. 29. Oblata hac ὑπὲρ ἁμαρτιῶν θυσία et fuso sanguine ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, Cap. X. 12. collato Cap. I. 3. Eadem obstant interpretationi Langii, qui πνεῦμα explicat per *principium vitae aeternum*, quo Christus, suo fuso sanguine, semet ipse in aeternum Deo obtulerit (y);
nec

(y) „Christus stellte sich wie der Apostel lehrt, Gott „dar durch den ewigen Geist; und das heisst nun am „wahrscheinlichsten nichts anders als was der Apostel „C. VII. 16. die Kraft des unendlichen Lebens „genannt hatte, durch welche Christus, nach der Ver- „giessung seines Blutes, wieder lebendig gemacht, und

nec non Zachariâ, qui hanc loci dedit paraphrasin: „Christus hat sich selbst (nicht blos „Opferthiere) bey einem göttlichen Vermö- „gen zu einem unaufhörlichen Leben (nicht „als ein blos sterblicher, und irdischer Pries- „ter auf eine menschliche Lebenszeit, wie „jene Hohepriester) Gotte zum Opfer darge- „bracht.“ Conf. ejusdem *Biblischer Theolo- gie* T. III. p. 70.

„zum Hohenpriester verordnet wurde, der bey seinem „Eingang ins Heilige nicht sein todes Blut, sondern sich „selbst auf immer und ewig ohne das Opfern, und den „Eingang ins Heiligthum wiederhohlen zu dürfen, Gott „dargestellet, und mit hin durch eine einzige Aufopfe- „rung eine ewige Erlösung erfunden hat. Geist ist das „principium vitae aeternum, wodurch Christus, nach „Vergiessung seines Blutes, sich selbst auf ewig Gott „darstellen konnte.“ Conf. l. c. Tom. II. pag. 130, 131 et 132.

SECTION III.

INTERPRETATIONES NOVAE.

§. I.

Primum hic mentio facienda est conjecturae J. D. Michaëlis, qui in *Erklärung des Briefes an die Hebräer*, ad finem perducta formulae διὰ πνεύματος αἰωνίου explicatione infra commemoranda, quamvis eam satis confirmasse, et munivisse sibi visus esset, tamen in subjecta annotatione haec notat: „Bey allem was zur „Aufklärung der Redensart gesagt wird, bleibt „sie doch immer einzeln, und sonderbahr.“ Ea vero loci difficultas ut prorsus evanesceret, hanc protulit conjecturam, in Archetypo forsan scriptum fuisse בְּרוּחַ עוֹלָם, quorum verborum loco in exemplari, quo Graecus Epistolae interpretes usus sit, vitiose lectum fuerit בְּרוּחַ עוֹלָם. Qua admissa hypothesis, hunc

sensum valde commodum exsistere judicavit,
 „ der sich selbst als ein untadelhaftes Opfer
 „ des Ewigen Bundes Gotte geopfert hat. ”

De eo, Hebraice an Graece scripta sit epistola, diu concertatum esse, notum est. Michaëlis iis accessit, qui Auctorem lingua Hebraica usum esse statuunt, et inprimis acriter, si quis alius, hanc sententiam tutari conatus est, rationem stili, a scribendi genere in aliis Epistolis Pauli longissime discedentis, sic demum explicari posse ratus, in Suppl. ad Edit. III. Intr. §. 224 et seqq. Huic vero sententiae rationes gravissimae obstare videntur. Et primo quidem Etyma nominum Melchisedeci et Salemis, cap. VII. 2. dein multae et audaciores quidem paronomasiae cap. V. 8, 14. VII. 3, 19. IX. 10. X. 34. XI. 37. XIII. 14. porro locorum e V. T. laudatorum cum versione Alexandrina consensus. Conf. Koppii ad Editionem et Interpretationem Epist. ad Romanos Excursus: *Loca V. T. quomodo citaverit Paulus, num ex Cod. Hebr. an ex Vers. Graeca Alexandrina? num memoriter, an librum evolvendo? quibus formulis? qua varietate?* Praeterea obstant interpretationes, quas Auctor Epistolae citatis e V. T. locis adjungere solet, quae ita sunt comparatae, ut, si hanc Epistolam Graece esse scriptam as-

sumas, omnia recte se habeant, si vero Hebraice, in hac Epistola dicta cum locis citatis nullo modo queant conciliari: veluti cap. II. 7, 8. collatis verbis Psalmi VIII. 7. כִּלְשָׁתָהּ תִּהְיֶה וְעַלְיוֹ
cap. VIII. 8 seqq. usque ad cap. IX. 14, 15. collato vaticinio Jeremiae XXXI. 31, 32. cap. X. 4, 5 seqq. collato Psalm. XL. 7. Denique non negligi debet lusus in usu vocum διαθήκη, cap. IX. 15. κατέπαυσis cap. IV. 13. Copiosius haec exposuerunt Neidelius in disputatione, *Quod Graece Epistolam ad Hebraeos Paulus exaraverit*, praeside Semlero, Halae 1761. defensa. Heinrichs in Proleg. pag. 15—17. Haenlein *Handbuch der Einleitung in die Schriften des Neuen Testaments*, dritter Theil p. 541, 542. Hug *Einleitung*, zweyter Theil §. 129. pag. 308—312. Johann Gottfried Eichhorn *Einleit. in das N. T.* Dritter Band p. 498 seqq. conf. Cl. J. Heringa *over 't Gebruik en Misbruik der Kritiek* p. 200. et Auctores ab eo laudati in annotatione.

Concedamus vero, Epistolam Hebraice esse conscriptam, vel sic tamen audacior illa viri doctissimi de loco, in quo versamur, conjectura nulla ratione probabili nititur. Similes de Interprete Matthaei Graeco conjecturas proposuit. Conf. *Dissertatio Critico Exegetica* V. C. Joan.

Joannis van Voorst, exhibens Specimen Observationum ad loca quaedam Matthaei.

Ad hunc locum quod attinet, ut luculenter appareat, quam temere aliam lectionem commendet, verba textus Graeci, πᾶσιν μᾶλλον τὸ αἶμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίου ἐαυτὸν προσήνεγκεν ἁμωμον τῷ θεῷ, καθαρῶς τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ ζῶντι. Hebraice transferamus:

אֵף כִּי דָם הַמָּשִׁיחַ אֲשֶׁר הִקְרִיב אֹתוֹ תָּמִיד
לְאֱלֹהִים בְּרוּחַ עוֹלָם יִטְהַר אֶת מַדְעֵיכֶם
מִמַּעֲשֵׂים מָוֶת (מָוֶתִים) לַעֲבֹד לְאֵל חַי

In Novo Testamento, Christianis simul ac Judaeis sancta Lingua Hebraea scripto et exhibito ab Elia Huttero Germano, emendato et castigato opera et industria Guilielmi Robertsoni, hoc comma sic exprimitur.

כִּמָּה יוֹתֵר דָּם הַמָּשִׁיחַ אֲשֶׁר בָּרוּחַ (הַקֹּדֶשׁ)
הִקְרִיב אֶת נַפְשׁוֹ בְּלִי מוֹם לְאֱלֹהִים יִטְהַר אֶת
מַדְעֵנוֹ מִמַּעֲשֵׂי מוֹת לַעֲבֹד לְאֵל חַי

In nuper confecta et edita hujus Epistolae versione Hebraica (z), sententia loci sic expressa est.

(z) Anno 1810 edita a Societate Londini constituta ad propagandam religionem Christianam inter Judaeos.

זכמה דם המשיח אשר נזרק ביד עצמו בלי
מום לאלהים על פי רוח הקודש שיטהר את
מדעינו ממעשה מות לעבד לאלהים

Alia nuperrime accessit Londini quoque elabo-
rata, quam typis excudit A. Macintocy Spi-
talfields, 1817. quae sensum hujus commatis sic
exhibet.

וְאַף־כִּי דָם הַמָּשִׁיחַ אֲשֶׁר בְּרוּחַ עוֹלָם הִקְרִיב
אֶת נַפְשׁוֹ לֵאלֹהִים בְּלִי מוֹם יִטְהַר אֶת מַדְעֵכֶם
מִמַּעֲשֵׂי־מוֹת לַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהִים תָּיִים

De harum quidem versionum majori, mino-
rive pretio nostrum non est hic sententiam di-
cere. Id vero affirmare audemus, controver-
sorum certe verborum sensum rectius ab illis
Interpretibus expressum esse, quam a Michaële.
Verba אֲשֶׁר הִקְרִיב אֹתוֹ תָּמִים בְּרִית עוֹלָם
nullum habent sensum, nisi insuper in textum
assumas קִטָּאת, זָבַח aut simile vocabulum,
quod Vir doctus vertendo loco expressit, ut
cogitari possit *sacrificium foederale*, „ein Op-
fer des ewigen Bundes.” Si quid hujusmodi
in textu legisset interpres, id procul dubio, in
transferendo loco, non omissurus fuisset. Fre-
quens ei est phrasium προσφέρειν δῶρα, προσ-
φέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας, προσφέρειν θυσίας
et θυσίαν usus. Vid. cap. VIII. 4. V. 1. VIII. 3.
X. 11. 12. XI. 4.

§. 2.

De alia, quam antea acerrimi Vir ingenii proposuerat, lectionis receptae interpretatione nunc videamus. Videlicet cum in iis, quas supra primo loco commemoravimus, nequaquam acquiescere posset, novam quaesivit viam, quam cum invenisse sibi visus esset, proposuit in *Observationibus*, quas addidit *Paraphrasi*, et *Notis Philologicis* atque *Exegeticis* Jacobi Peircii in hanc Epistolam. Eandem confirmare, et contra dubia a Carpzovio mota vindicare studuit in *Erklärung des Briefes an die Hebräer*. Statuit ergo, formulâ πνεῦμα αἰώνιον denotari mentem ac sententiam legis Leviticae, (dem uralte Sinn der Levitischen Vorbilder,) et Christum adeo dici se tanquam sacrificium obtulisse, non quidem secundum literam legis Leviticae, quae hircos et tauros posceret, sed secundum ejus veram mentem ac sententiam, quippe quae jam olim magnam illam victimam, in Evangelio demonstratam, adumbravisset. Πνεῦμα dici αἰώνιον, ut intelligeretur, jam olim, cum legem daret Leviticam Deus, hanc eandem ejus mentem fuisse, aeternasque esse Evangelii sententias; hanc Paulo animo obversatam fuisse sententiam Rom. I. 2. XVI. 25. et Eph. III. 9. de

de quibus locis mox videbimus. Eo ipso autem praestantiam sacrificii, quod Christus obtulit, manifestam reddi existimat et augeri, quod Deus, inde ab initio omnium rerum ab eo creatarum, hoc sacrificium olim offerendum respexerit, et sacrificia Levitica ejus imaginem referre voluerit. Ea vero loca, quae adduxit, ut ostenderet, *olim eandem legis Leviticae fuisse mentem, ac sententiam*, nobis haudquam id probare videntur. In Epist. ad Rom. cap. I. 2. non sermo est de lege Mosaïca, ejusque consilio, sed de *beneficiis τοῦ εὐαγγελίου, ante quidem promissis, sed per Christum magis patefactis et collatis*. Ibid. cap. XVI. 25. (in multis Codd. quos Griesbachius secutus est, ad finem cap. XIV.) *μυστήριον*, quod Paulus in praecedentibus vocaverat τὸ εὐαγγέλιον (αὐτοῦ), τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, est *doctrina* Christi ab Apostolis tradita et promulgata, quae describitur tanquam antea tecta, sive silentio pressa, et his demum temporibus patefacta, *χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένον, φανερωθέν δὲ νῦν διὰ γραφῶν προφητικῶν*. In ultimo loco Eph. III. 9. similis est oppositionis ratio. Dicitur ibi doctrina, de Gentibus ad rectiores religionis notitias perducendis τὸ μυστήριον τὸ ἀποκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων. Neque vir doctus,

ut

ut evinceret, vocabulum πνεῦμα ea, quam hic assumpsit, significatione accipi posse, recte nobis provocasse videtur ad alia Pauli loca: alterum ex Epist. ad Rom. cap. II. 29. περιτομή καρδίας ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι, alterum ex II Epist. ad Corinth. cap. III. 6, 7, 8. δς (scilicet θεός collato commate 5) καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος. Τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. Εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν, ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις, ἐγενήθη ἐν δόξῃ, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσαι ἐν δόξῃ; Carpzovius in Exercitationibus in h. Ep. ex Philone, licet Michaëlem nostro in loco nodum in scirpo quaerere existimet, tamen in locis modo citatis ei assentitur, in quibus adeo, voce πνεῦμα mentem Spiritualem ac sententiam legis Leviticae denotari fatetur. Nos vero de ea πνεύματος significatione vehementer dubitamus. In priore loco πνεῦμα animum significare videtur. Koppius dubius haeret, utrum ἐν πνεύματι ad animum hominis sit referendum, an vero πνεῦμα de Spiritu divino, omnis virtutis Christianae auctore et effectore, sit explicandum. At ἐν πνεύματι non tantum opponi videtur γράμματι, sed praecipue ἐν σαρκὶ com. 28. ita ut τῇ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομῇ, com.

com. 28. ex oppositionis lege respondeat ἡ περιτομή καρδίας ἐν πνεύματι. Huic explicationi non obstat, quod praecesserat vocabulum καρδίας (quod formulae ἐν φανερώ opponi videtur); ejusmodi enim orationis redundantia in Epistolis Paulinis est admodum frequens.

In posteriore loco γράμμα est *lex Mosaica*, promulgata ἐν γράμμασιν, ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις, ἐν πλαξὶ λιθίναις. Conf. comm. 7 et 3. Huic opponitur religio Christiana, cujus argumentum foret e promissis divinis ἐγγεγραμμένον οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι Θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλὰ ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκί- ναις. Πνεῦμα enim idem est, ac καινὴ διαθήκη in antecedentibus, quod inprimis manifestum fit comparatione et oppositione legis et doctrinae Christianae, quam Paulus a commate 7. usque ad 11. persequitur. Τὸ γράμμα ἀποκτείνει, mortem seu mala quaeque minatur et infert; πνεῦμα ζωοποιεῖ, promittit et affert vitam, id est felicitatem et salutem aeternam. Διακονίαν τοῦ γράμματος vocat διακονίαν τοῦ θανάτου, com. 7. διακονίαν τῆς κατακρίσεως, com. 8. τὸ καταργούμενον, com. 11. διακονίαν vero τοῦ πνεύματος describit com. 9. ut διακονίαν δικαιοσύνης, favoris divini veniam peccatorum largientis, et com-

mate II. τὸ μένον, cui nova alia religionis forma nunquam succedet.

De lege Mosaica, ejusque consilio hujus Epistolae Auctor alias formulas adhibere solet. Conf. cap. VII. 19. Οὐδὲν ἐτελείωσεν ὁ νόμος, ἐπεισγωγή δὲ κρείττονος ἐλπίδος. Cap. VIII. 5. de sacerdotibus, qui τὰ δῶρα offerebant κατὰ τὸν νόμον, ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων. Cap. X. 1. Σκιὰν ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων. Praeterea interpretationi a viro erudito exhibitae, quam probavit Y. van Hamelsveld *Het N. T. met Aanmerkingen voor ongeleerden*, quoque obstat praepositio διὰ. Adhibuisset enim Auctor omnino aptiorem praepositionem κατὰ cum Accusativo, quae saepe eo sensu in hac Epistola occurrit. Conf. cap. II. 4. Συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασι, καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν. Cap. V. 6. Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδεκ, et com. 10. cap. VI. 20. VII. 11, 17. cap. VII. 5. Ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον. 16. Οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκίνης γέγονεν ἱερεὺς, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. Inprimis cap. VIII. 4. Τῶν ἱερέων τῶν

τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶρα. IX. 22. Σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον. X. 8. Αἵτινες (θυσία, προσφορά, ὀλοκαυτώματα,) κατὰ τὸν νόμον προσφέρονται. Conferendum insuper putamus alium ex hac Epistola locum cap. VIII. 6—13. collato vaticinio Jeremiae cap. XXXI. 31, 34. ad cuius argumentum Paulus in dijudicato modo Epistolae II. ad Corinth. contextu respexisse videtur. Auctor hic e celebri illo Jeremiae vaticinio disertis verbis docet, Deum abrogasse διαθήκην antiquam, et per Christum introductam esse διαθήκην καινὴν. Conf. et cap. X. 16.

§. 3.

Docti subinde interpretes, in locis praesertim difficilioribus expediendis, usum linguae parum curant, vel omnino negligunt, id magis agentes, ut sensum verborum ex conjectura, vel rariore ad locum, qui sub manibus est, minime accommodato usu constituent et exornent, quam ut probabiles singularum vocum et phrasium significatus, collato contextu, ex recepto a Scriptore dicendi genere studiose inquirant. Ne de Michaële aliisque denuo dicamus, ex eo certe genere est interpretatio G. A. Telleri, quam proposuit l. c. p. 250. et Jo.

Ott. Plagemanni in Observ. ad quaedam loca N. T. difficiliora (Rostoch 1801.) Conf. et *Handbuch zur Erklärung des Neuen Testaments*, Halle 1790. ad h. l. Πνεῦμα dici putant *decretum Dei de morte Jesu*. Quamquam hanc hujus phraseos significationem nullis rationibus Philologicis niti Langius jam monuerat l. c. Tom. II. pag. 133. tamen Boltenius similem ei subjecit sensum, in Interpretatione Epistolarum Germanica. Vertit enim διὰ πνεύματος αἰωνίου, *nach einer ewige Bestimmung*, et in addita Annotatione notat, πνεῦμα αἰώνιον dici *ein ewiger Rathschluss Gottes, oder ein ewige Praediction*. Et, ad posteriorem quidem comprobendam significationem, affert haec Pauli ex Ep. I ad Tim. IV. 1. Τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑσέροις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως. Est vero alia prorsus illius loci ratio. Ne quid enim ante dictorum repetamus de addito in loco ad Hebr. epitheto αἰώνιον, πνεῦμα in illa Pauli Epistola non ad ipsa vaticinia spectat, sed ad eorum auctorem *Spiritum Dei*. Diserte haec, (προφητεία et πνεῦμα,) distinguuntur. 1 Pet. I. 10, 11 et 12. Περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν καὶ ἐξηρεύνησαν προφῆται, οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, ἐρευνῶντες, εἰς τίνα ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα

Χρι-

Χριστοῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα, καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας; Ὅις ἀπεκαλύφθη, ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ὑμῖν δὲ διηκόνουν αὐτὰ, ἃ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀποσπέντι ἀπ' οὐρανοῦ. 2 Ep. cap. I. 21. Οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν ἅγιοι θεοῦ ἄνθρωποι. Act. I. 16. Ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ σώματος δαβίδ. Act. XXVIII. 25. Καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου. Conf. ex hac Epistola cap. III. 7. Καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. et cap. X. 15. Μαρτυρεῖ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. In loco Epistolae ad Tim. πνεῦμα hoc sensu, rariore usu, absolute ponitur, ut et 2 Cor. I. 22. 1 Thess. V. 19. Gal. III. 2, 5. Plenius dici solet τὸ πνεῦμα θεοῦ, τὸ πνεῦμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, inprimis frequenter velut in locis allatis πνεῦμα ἅγιον.

§. 4.

G. J. Dindorfius in Comment. addito Lectio-
nibus J. A. Ernestii in hanc Epistolam, novam
nostri loci exhibuit interpretationem, cui quid
sit tribuendum, alios dispicere debere judi-

cat (a). Πνεῦμα quid si, inquit, hic sit integritas, bonitas, perfectio moralis, quae in Jesu Christo fuit, quatenus expers fuit vitiositatis? Foret ergo πνεῦμα αἰώνιον describendum, quod in aeternum sit sanctissimus, in quo, ne in momento quidem, sit imperfectio. Idea totius loci praecipua est. Jesus est in aeternum perfectus Sacerdos. In re non erit difficultas: ideo Deus probavit hanc mortem, quia non homo pro hominibus, peccator pro peccatoribus, sed longe perfectissimus se pro aliis

ob-

(a) G. J. Dindorf, Literarum Hebraicarum Professor Lipsiensis, anno 1795. has *Lectiones Ernestii Academicas in Epistolam ad Hebraeos* edidit, et ex accurate scripto exemplari, quod Ernestius ipse perlustrare et emendare haud gravatus erat, a se editas esse in Praefatione libri narrat. Ejusdem *Excursus Theologicos ad priora Epistolae capita* ab alio viro docto in Scholis Ernestii exceptos, et commentarium a semet ipso conscriptum addidit. Has *Lectiones* Auctor jam anno 1761. in prima editione *Institutionis Interpretis N. T.* memoraverat P. II. cap. IX. § 49, 50. ut monet Cl. Voorstius in annotatione 14. Orationis de *Joanne Augusto Ernestio, optimo post Hugonem Grotium duce et magistro Interpretum Novi Foederis* pag. 56, ubi vir Clarissimus se dubitare ait, an postea Ernestio probatae fuerint. Neque enim in aliis editionibus hujus libri, neque alibi, earum amplius fecit mentionem. Itaque Voorstio Dindorfius edendo hoc scripto magni viri famae parum consuluisse videtur.

obtulit. Pro hac interpretatione praesidium petit vir Cl. ex eo, quod πνεῦμα, σὰρξ *oppositum, centies indicet id, quod perfectum est, morali sensu; et in hanc sententiam ducere posse locum parallelum cap. VII. 26 et seqq.*

Fatendum est, vocabulo σὰρξ, ut Heb. בשר, multis locis significari, *quidquid* in homine, vitaeque humana, *vitiosum, pravam ac scelestum* est. Conf. Koppius in Excursu IX. in Epistolam ad Galatas, pag. 142, 143. Et huic quidem duplex hujus usus ratio esse videtur, altera communis etiam Scriptoribus aliis, veluti Platoni et philosophis Graecis pluribus, nimirum ea, quod omnium errorum, vitiorum flagitiorumque origo a corpore repetenda esse judicabatur, quo νοῦς in vero cognoscendo recteque agendo impediatur: Paulum quoque id spectavisse probabile censeo ob opposita σὰρξ et νοῦς, Rom. VII. 28, 23. Et recte quidem ille, quod ad opinionem Judaicam attinet; Kuinoelio nos omnino assentimur in Commentario in Jo. Euang. pag. 202. affirmanti, *vitiositatis et pravitatis originem a Judaeis ad corpus potissimum referri; ut et Cl. Borgero ad Galatas V. 23. sedem et originem vitiositatis, e vulgari Judaeorum opinione in corpore esse sitam.* Ipsum Paulum quoque ita sensisse, nobis

non liquet. Id quidem magis manifestum est, eum vitiositatem, hac certe de causa, ad *σάρκα* retulisse, quod, quidquid est in homine Christiano *bonum* et *honestum* et *praeclarum*, id *πνεύματι ἁγίῳ* tribuere soleat, quem sensuum piorum auctorem et effectorem esse, constanter docent Apostoli. Conf. Koppii Excursus cit. pag. 142. et Excursus V. de sensu vocum *πνεῦμα*, *πνευματικόν*, pag. 120 seqq. Nostro autem loco *πνεῦμα* non *σὰρξ* opponitur, et in hac Epistolâ *σὰρξ* ne semel quidem dicitur de vitiositate. Cap. II. 14. *σὰρξ* et *αἷμα*, *בשר ודם*, quorum *αὐτὸς* (*Ἰησοῦς*) *παραπλησίως μετέσχε*, continent periphrasin corporis *ἐπιγείου*, quale in his terris gerimus. Cap. V. 7. *σὰρξ* de vita, quam Jesus in his terris degit, adhibetur, adjuncta, ut contextus docet, notione conditionis multis malis obnoxiae. Dicitur enim *ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας* obtulisse, *πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων*. Cap. XII. 9. Parentes nostri dicuntur *πατέρες τῆς σαρκὸς ἡμῶν*, id est, externae nostrae conditionis, in corpore inprimis conspicuae. Conf. Koppe in Excursu IX. pag. 141. Cap. IX. 10. *δικαιώματα σαρκὸς* sunt rituum externorum, corpore peragendorum, praeceptiones,

nes, quae versabantur circa cibos et potus, et diversas lotiones. Cap. X. 20. σὰρξ denotat corpus Jesu, hominum causa cruci affixum, ut Eph. II. 15. ubi Christus dicitur legem Moisaicam ritualement abrogasse ἐν τῇ σαρκί. Non enim Koppio assentimur, pag. 141. statuenti, σὰρξ cum pronomine poni loco pronominis ipsius, ut διὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ sit pro δι' αὐτοῦ. Cap. VII. 16. Christus dicitur a Deo esse constitutus ἱερεὺς, οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκίνης, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. Koppius pag. 144. νόμον ἐντολῆς σαρκίνης *leges humanas, tenues et mox abrogandas* significare censet. Potest ἐντολή σαρκίνη quoque commode sic accipi, ut sit ἐντολή ἥ καθίσταται ἱερεῖας σαρκικοῦς, i. e. ἀσθενεῖς, θανάτῳ ὑποχειρίους. Conf. Heinrichsius ad h. 1. Quorsum etiam tendit Theodoretus, et qui ejus verba in compendium tulit, Enarratoris Graeci apud Matthaeilum interpretatio: σαρκίνην ἐντολήν εἶπεν ὅτι θνητοὶ ὄντες τὴν ἱερωσύνην κατὰ τὸν νόμον τοῖς παισὶ παρέπεμπον. Conf. Abresch in Ep. ad Hebr. p. 488. Quamcunque interpretationem praeferas, ex omnibus locis apparet, σάρκα in hac Epistola non de vitiositate occurrere. In hoc ipso contextu commatis praecedentis καθαρῶς

F 5

τῆς σαρκὸς est *purgatio corporis externa, et illustratio.*

Haud magis probabili ratione Dindorfius assumsit, notione πνεύματος, δι' οὗ Χριστὸς ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἁμῶν τῷ θεῷ, eam hoc loco designari *animi integritatem, sive perfectionem moralem*, quae communi caeteris hominibus vitiōsitati opponi soleat: ne quid enim denuo dicamus de addito, quod πνεύματι hoc sensu accepto minime conveniat, epitheto αἰωνίου, inanis utique in his foret repetitio ejusdem sententiae, se Deo obtulit *inculpatum per integritatem animi, perfectionem moralem.* Quae quidem tautologia ex nostro sensu in epistola eleganti, sublimi et plena majestatis non potest ferri.

Quod ad locum cap. VII. 26 seqq. attinet, quem viri doctus comparari vult, et nostro similem seu parallelum esse judicat, ibi πνεύματος nulla fit mentio, nec vocabulum huic vocis, quoad significationem, simile occurrit. Auctor vero hoc loco talis tantique rerum humanarum restauratoris, qualis quantusque ἡμῶν ἐπρεπε, cogitatione plenus et in admirationem abreptus, multas voces, eandem rem graviter designantes, cumulat, ad summam animi sanctitatem, qua Jesus excelluit, ejusque vitae in-

regritatem significandam, depingendam summis laudibus celebrandam. Nostro loco idem voce ἁμωμος indicat, quod cap. VII. 26. copiosius extulerat; ἁμωμος enim idem exprimit, quod ὅσιος, ἁκακος, ἁμίαντος, κεχωρισμένος ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν.

§. 5.

Ab omnibus hujus interpretandi viis, quas hactenus perlustravimus, discessit Anonymus in Repertorio Litt. Bibl. et Orient. Tom. II. pag. 19 seqq. quem J. C. Doederleinum esse apparet ex ejusdem Instit. Th. Christ. §. 231. Obs. I. Voce πνεῦμα intelligit conditionem excelsiorem, ejus Christus in vitam revocatus, coelumque ingressus, particeps fuit factus; der bessere Zustand Jesu, der Stand seiner Erhöhung, ita ut verborum, προσήνεγκεν ἑαυτὸν τῷ θεῷ διὰ πνεύματος αἰωνίου, hic sit sensus: Christus, in conditione sua excelsa inque aeternum duratura, se Deo obtulit victimam inculpata: Peracto suo sacrificio ad summam dignitatem, qua aeterna fruatur, erectus apparuit coram Deo, stetit se ipsi.

Πνεῦμα I. Petri III. 18, sic jam exposuit Comm. Vorstius, ubi observat, antithesin carnis et Spiritus in Christo non simpliciter

ad

ad humanam ac divinam Christi naturam hic referendam esse, sed potius ad duplicem integræ personæ, sive totius Mediatoris Christi statum, nempe humilitatis et gloriæ. Ut 1 Tim. III. 16. nomine carnis necessario intelligenda est non simpliciter essentia humana, sed infirma Jesu Christi conditio, quam in statu glorificationis, ἐν πνεύματι, deposuit, postquam factus est Spiritus vivificus. 1 Cor. XV. 45.

Doederleinus Instit. Theol. Christ. §. 291. Obs. 3. ad nostrum locum respiciens, hanc subjecit annotationem. Manifesta est allusio ad inaugurationem Oeconomiae Mosæicæ, et consecrationem annuam populi Judaici. Quem admodum enim tum gens Israëlitarum, profana quasi et scelere dehonestata, expiata est adspersione sanguinis hircini, ac vitulini, et initiata ad cultum Numinis, et spem Palaestinae potiundæ, ita in nova Oeconomia, cujus inauguratio facta est morte Christi hominis per vitam castissimi, et post mortem in statum beatissimum, πνεῦμα αἰώνιον, eVecti, multo magis nos in societatem sacram divinam, et jus futurae felicitatis cōoptabimur, facta superiorum criminum venia. Huic Doederleinii interpre-

rationi calculum adjecit Gottl. Christ. Storr in *Pauli Brief an die Hebräer erläutert* ad h. l. verba διὰ πνεύματος vertit *Kraft seines herrlichen Zustandes*. Διὰ πνεύματος ipsi idem denotare videtur, ac τετελειωμένος cap. VII. 28. scriptumque pro πνευματικός, uti formulae, διὰ δόξης, ἐν δόξῃ, δεδοξασμένον, permutantur, 2 Cor. III. 7, 8, 10, 11. Et hoc Christi πνεῦμα dici censet αἰώνιον eodem sensu, quo ipse Christus dicitur τετελειωμένος εἰς τὸν αἰῶνα, μένειν εἰς τὸν αἰῶνα, et διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσελθεῖν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὐράμενος, uti docetur cap. VII. 28, 24. et IX. 12. Itaque Storrius minus recte Heinrichsio et Dindorfio visus est iis accessisse interpretibus, qui πνεῦμα αἰώνιον de *divina Christi natura* accipiunt.

Quidquid hujus sit, πνεύματος illa interpretatio Doederleiniana, quam nos quoque aliis locis supra adhibuimus, loco ad Hebraeos, de quo hic agimus, minus convenit; neque enim hic de abitu Christi in coelum, ejusque conditione excelsa, sed de statu ejus humili sermo est, in quo, ad modum victimae piacularis, Deo se obtulit. Conf. supra dicta de phrasi προσφέρειν ἑαυτὸν τῷ Θεῷ. Equidem certe existimo, Scriptorem Epistolae, siquidem contextus

rationes id ferrent, ut status gloriosus, atque in aeternum duraturus cogitari posset, alias potius, pro obscuriori illa *διὰ πνεύματος αἰωνίου*, formulas, magis perspicuas, adhibiturum fuisse, veluti *καθίσας ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ; ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ; ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς; ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς; δοξῇ καὶ τιμῇ ἐσσεφανωμένος; τελειωθείς, τετελειωμένος εἰς τὸν αἰῶνα;* vel his similes. Has enim formulas de statu Christi glorioso, ejusque honore ac majestate coelesti adhibet. Cap. X. 12. XII. 2. VIII. 1. I. 3. II. 9. V. 9. VII. 28.

§. 6.

Superest interpretatio Jo. Aug. Noesselti, quam exhibet in Commentatione ad h. l. inserta Opuscul. fascic. I. n. 11. Contulit autem ex hac Epistola alia, eaque magis perspicua loca, quae nostro similia esse judicat, eaque in tabula exhibet, ut de eorum cum loco nostro similitudine veluti sub uno adspectu posita, atque sensu verborum declarandorum facilius judicare lectores possint.

Confert ergo cum his, *διὰ πνεύματος αἰωνίου* (ὁ Χριστὸς) *ἐαυτὸν προσήνεγκε τῷ θεῷ*, ea, quae in hoc ipso Capite reperiuntur:

vs. 26 et 24. Διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφαι-
νέρωται τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ.

vs. 12. Διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν εἰς
τὰ ἅγια αἰωνίαν λύτρωσιν εὐράμενος.

Nec non Cap. XIII. 20. Ἐν αἵματι διαθή-
κης αἰωνίου Ἰησοῦς ὁ ποιμὴν τῶν προβά-
των ὁ μέγας γέγονε.

Horum dictorum instituta comparatione pla-
nissime intelligi putat, πνεῦμα h. l. dici *victi-*
nam, quam Christus se immolando Deo obtu-
lit, eamque αἰωνίαν dici propterea, quod *istius*
victimae vis ad homines salvandos perpetua
atque perennis futura sit. Ex ipsa quoque ora-
tionis serie manifestum esse censet, πνεῦμα dic-
tum esse de *victimâ Jesu Christi*, quatenus
ea erat omnibus quasi numeris absoluta. To-
tam illam Epistolae seriem inde a Cap. VIII.
versari, in comparanda praestantia Jesu Chris-
ti, atque religionis ejus, quam ille constituit,
cum sacerdotii cultusque Levitici vanitate. Ni-
hil igitur magis consentaneum videri, quam no-
tionem *perfectae, omnesque numeros habentis*
victimae Christi. Et πνεῦμα quidem ex Noes-
selti sententia non modo *rem*, quam animo
propositam habebat Auctor, exprimit, sed etiam
rei modum: ideo sacrificium Christi non sim-
pli-

pliciter hic dici *θυσίαν*, sed *πνεῦμα*, ut *excellē-
lentiam illius* simul exprimeret.

Hanc *πνεύματος* significationem nostro loco quoque adhibuerunt Gottl. Leberecht Spohn in Novo Lexico Graeco Latino in N. T. pag. 573. et Cl. Eichstädt ad Mori Acroases super Hermeneut. N. T. Vol. I. pag 60 et 61. Quibus in Versione N. T. accessit H. A. Schott, qui locum sic transtulit: *Quanto magis Messiae sanguis, qui labe carentem victimam Deo se obtulit, vi aeternum valitura, animum nostrum a sceleribus purgabit.*

Ernestius de hac interpretatione Noesselti ita sententiam dixit in *Neue Theol. Biblioth.* Tom. X. p. 93 et 94. „Man wird nicht leugnen, „dass diese Erklärung sehr sinnreich, und „scheinbar sey. Es steht ihr nur, wie uns „dunkel, entgegen, dass das Opfer gleich „hinterher ausgedruckt ist: er hat sich „Gott geopfert durch — welches in den „andern stellen, wo *διὰ θυσίας* steht, nicht „ist.” Observandum tamen, Noesselto iudice, appellationem *πνεύματος* magis ad *sacrificii praestantiam* spectare, quam ad *sacrificium* qua tale; et Ernestio id quoque animadversum est: „Der Meynung ist nicht, dass *πνεῦμα* „ein Synonymum von *θυσία* sey, sondern dass „Pau-

„ Paulus dasselbe πνεῦμα, wegen seiner Kraft,
 „ Gultigkeit, und Wirkung genannt habe.“
 Non multum a sententia Noesselti discedit Beets,
 in *Christelijk Magazijn*, Tom. II. p. 383. Διὰ
 πνεύματος ipsi idem esse videtur, ac si dictum
 esset διὰ θυσίας πνευματικῆς καὶ αἰωνίου, vo-
 cabulum autem θυσίαν abesse, quia προσφέρειν
 notionem *sacrificii* jam exprimit; sacrificium
 vero a Christo oblatum dici πνευματικὸν καὶ
 αἰώνιον, quia opponitur *sacrificiis animalium*
σωματικοῖς et *continuo repetendis*. Noesseltus
 quidem in explicando vocabulo αἰώνιος recte,
 uti infra videbimus, nobis contulisse videtur
 phrases αἰωνίαν λύτρωσιν εὐράμενος, et αἷμα δια-
 θήκης αἰωνίου, cap. IX. 12. XIII. 20. Sed e
 comparatione formularum διὰ τῆς θυσίας, cap.
 IX. 26. et διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος, c. 12. minime
 consequi existimamus, πνεῦμα hic de *victima* dici
Deo immolata. Vir praestantissimus c. 26. πε-
 φανέρωται de φανερώσει in coelo accipit; cum ea
 enim confert e commate 24. illa τῷ προσώπῳ
 τοῦ θεοῦ. Connectit ergo verba διὰ τῆς θυσίας
 cum πεφανέρωται, ut hic sensus prodeat: *se*
tanquam victimam obtulit. Nobis vero con-
 textus rationes persuadent, φανεροῦσθαι dici de
 φανερώσει ἐν σαρκί, et verba διὰ τῆς θυσίας αὐ-
 τοῦ referri debere ad εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας: ἀρ-

G

pa-

paruit, ut peccata expiaret per sacrificium corporis sui. Conf. cap. I. 3. IX. 15. X. 10, 29. Quod ad alterum locum attinet, verba διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος vertit Noesseltus *cum sanguine suo, sive, ita, ut profusum sanguinem suum offerret*. Nobis vero divinus Auctor hisce verbis docere videtur, *Christum coelum esse ingressum per passiones et mortem, sive sanguinis fusionem viam Christo parasse ad coelestem dignitatem, ac gloriam*. Solet enim statum Christi gloriosum proponere tanquam eventum, ac praemium ante actae vitae, operisque absoluti, conf. cap. I. 3. II. 9. V. 9. XII. 2. Quae insuper a Noesselto §. IV. V. VI. in medium proferuntur, ut appareret, Paulum vocabulum πνεῦμα, respondens Hebraico קִיָּן, cui tribuebant Hebraei notionem *perfectionis, excellen- tiae, roboris*, eodem Hebraico usu adhibere, et transferre ad res bene multas, quae nove erant dicendae, cumque in omnibus locis, ubi singularem ac sibi propriam significationem verbis σὰρξ et πνεῦμα adjungit, de *praestantia* earum rerum loqui, quas nomine τοῦ πνεύματος, vel de *imbecillitate* earum, quas nomine τῆς σαρκὸς appellet; ea quidem nos suo loco et pretio relinquimus, cum ad locum, de quo hic agimus, illustrandum adhiberi nequeant.

queant. Ab illis certe, quibus non constare videtur, hujus quoque Epistolae Paulum esse Auctorem, huic comparationi locorum Pauli, quod ad locum attinet ex Epistola ad Hebraeos, non adeo multum roboris inesse judicabitur.

S E C T I O IV.

SPECIMEN INTERPRETATIONIS POSTERIORIS EMENDANDAE.

Licet vero rationes, quibus Noesseltus hanc πνεύματος interpretationem probare ac vindicare est conatus, non satis firmas esse existimemus, tamen in ea quoque versamur sententia, πνεῦμα hic esse accipiendum *de victima a Christo oblata, quae ita ab Auctore appelletur, quia tam perfecta omnibusque numeris fuit absoluta, ut id effecerit, quod omnes victimae ex lege Mosdica offerendae praestare non potuerint, omnium nimirum peccatorum expiatio- nem.*

Huic πνεύματος interpretationi non objici posse mihi videtur, quod vocabulum πνεῦμα eo sensu in Sacris Literis non occurrat. Constat enim inter omnes harum rerum peritos, verba
non-

nonnulla haud raro a contextu aliisque rebus ita affici, ut notionem accipiant, quae iis per se aut in alio contextu tribui non possit. Recte Noesseltus monet l. c. pag. 332. *etsi in omni interpretatione hanc primam legem oportet servari, ut, quid postulet usus loquendi regnans in ea, qua Scriptor usus est, lingua, requiratur, nec admittatur quisquam, quamvis probabilis, sensus, quin cum illa consuetudine loquendi consentiat: est tamen cuique fere Scriptori suus quasi dicendi modus, atque optimus quisque Scriptor saepenumero, praesertim quando sunt nova, omninoque multa paucis declaranda, vel confugere ad nova verba, vel trita usu ad novas sententias transferre cogitur.*

Speciose ac venuste ea victima, quae non expiat πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, uti purgabant sacrificia cultus Levitici, sed quae animos a culpa et poena peccatorum liberat, nomine πνεύματος insigniri videtur (a).

Hanc (a) Minus probamus hujus notionis explicationem, quam proposuit Venerandus Beets l. c. sacrificium a Christo oblatum πνευματικὸν sive πνεῦμα dici putat, quod ipse acerbissimas calumnias, ac dolores et calamitates cujuscunque generis sit perpessus, et in iis subeundis obedientiam divinae voluntati praestiterit.

Hanc vero Christi victimam, quae opponitur δώροις καὶ θυσίαις τοῦ νόμου, cur πνεῦμα αἰώνιον dixit Scriptor? Significationem vocabuli αἰώνιος in singulis locis constitui debere ex oratione contexta, Scriptoris consilio, rerum natura ac personarum, de quibus adhibetur, non est, quod moneamus. In hac vero Epistola occurrit de *rebus, quarum in sempiternum valitura sit efficacia*. Eo sensu λύτρωσις dicitur αἰώνια com. 12. opponitur enim liberationi legali, quae erat singulis annis, κατ' ἐνιαυτὸν, repetenda; et διαθήκη αἰώνιος cap. XIII. 20. non temporalis iterumque abroganda, sed semper duratura, οὐ παλαιουμένη καὶ γηράσκουσα, χωρὶς ἀφανισμοῦ. collato cap. VIII. 13. Hinc facile intelligitur, πνεῦμα dici αἰώνιον, quod *victimam*, a Christo *semel tantum oblata, sine repetitione, perpetua valeat ad expianda peccata*.

Hanc vero si sequamur interpretationem, unicuique, qui se totum in Auctoris sentiendi, cogitandi ac scribendi rationem insinuaverit, in oculos facile, ut mihi videtur, incurrit, quam mirifice Auctor ea argumenta, quibus, ad indicandam singularem sacrificii a Christo oblati praesentiam prae sacrificiis legis Mosaicae, sparsim in hac Epistola utitur, in haec paucissima verba contrahat et conjungat.

Ὁς προσήνεγκεν ἑαυτὸν ἁμῶμον διὰ πνεύματος αἰωνίου.

Superest, ut, id comprobaturi, singula argumenta breviter perlustremus.

Equidem, diligenter lecta et relecta hac Epistola, quatuor ex hoc genere argumenta detexisse mihi videor.

Primum argumentum Auctor ex eo ducit, quod Christus *semet ipse*, sive *corpus suum* tanquam *victimam piacularem*, obtulerit, et immolaverit.

Ἱερεῖς et ἀρχιερεὺς dicuntur προσφέρειν δῶρα, cap. VIII. 4. ἀναφέρειν θυσίας, cap. VII. 27. προσφέρειν θυσίας, cap. X. 1. collato commate 11. προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας, cap. V. 1. VIII. 3. collato cap. IX. 9.

Hinc sanguis, quocum Sacerdos in sancta sanctorum ingrediebatur (cap. IX. 7.) dicitur αἷμα ἀλλότριον, commate 25. αἷμα ζώων, cap. XIII. 11. αἷμα τράγων καὶ μόσχων, cap. IX. 12. ταύ-

ρων

Christus dicitur *semet*, veluti hostiam, immolasse mortique obtulisse, ἀνενεγκεῖν ἑαυτὸν, cap. VII. 27. collato cap. IX. 25. tanquam *victima piacularis* oblati, προσενεχθεὶς, commate 28.

Itaque coelum ingressus est, οὐ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος, cap. IX. 12. apparuit, ut expiaret peccata διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ, c. 26. collato cap. X. 12. viam ad coelum nobis iniciavit διὰ

G 4

τοῦ

ρων και τράγων, 13. μόσχων
και τράγων, c. 19.

τοῦ καταπέτασματος, τοῦτ'
ἐστὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, com-
mate 20, expiationem pecca-
torum perfecit δι' ἑαυτοῦ,
cap. I. 3.

Est hoc ipsum, quod Auctor nostro loco
hisce verbis exprimit: ὃς προσήνεγκεν ἑαυτόν.
Conf. supra dicta pag. 10—15.

Alterum argumentum ducit ex vitae Christi
sanctitate et integritate, quam summis laudi-
bus effert; eo nempe consilio, ut doceat, quan-
topere *Christus* antecellat *Pontifices Aäroniti-*
cos, in faciundis sacrificiis piacularibus.

Lex Mosaica homines con-
stituit sacerdotes ἔχοντας ἀσ-
θένειαν, cap. VII. 28.

Omnis igitur sacerdos, qui
ex hominibus capiatur, πε-
ρίκειται ἀσθένειαν, cap. V. 2.
et propterea debet, uti pro
populi peccatis, ita et pro
suis ipsius, victimas offerre,
καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτω
καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν
ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, cap. V. 3.
collato cap. VII. 27. πρότε-
ρον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν
ἐν.

Christus contra fuit omnis
labis expertus, χωρὶς ἁμαρ-
τίας, cap. IV. 15. ὁσιος,
ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισ-
μένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν,
cap. VII. 26.

Non habuit ergo necesse,
ut Pontifices, pro *suis ipsius*
prius peccatis victimas offer-
re, deinde *pro populi delictis*,
cap. VII. 27.

θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ; et in sancta sanctorum ingredi cum sanguine ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἁγνοημάτων, cap. IX. 7.

Horum autem locorum ratio quadrat in verba, ὃς προσήνεγκεν ἑαυτὸν ἁμωμον. Conf. quae supra animadvertimus pag. 15 et 16.

Tertium argumentum est in eo, quod Christi victima remissionem peccatorum conciliaverit, atque adeo id praestiterit, quod omnia sacrificia cultus Levitici praestare non potuerint.

Δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται, μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα, cap. IX. 9. Ratio, cur animus expiare non potuerint, sequitur commate 10. ἐπὶ δικαιομασί σαρκὸς μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα. Lex Mosaica ταῖς αὐταῖς θυσίαις οὐδέποτε δύναται τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι, cap. X. 1. collato VII. 19.

Christus vero dicitur expiationem peccatorum fecisse, δι' ἑαυτοῦ, cap. I. 3. apparuisse εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας, per sacrificium corporis sui cap. IX. 26. oblatus εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας, com. 28. mortuus esse εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν παραβάσεων, eodem capite c. 15.

Victimā τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους, cap. X. 14.

Ho.

G 5

Chris.

Homines tandem aliquando desituri essent quotaunis sacrificia offerre, si semel purgati nullius sibi peccati essent conscii. Ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐπαύσαντο προσφερόμεναι, διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἔτι συνείδησιν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας ἅπαξ κεκαθαρμένους, cap. X. 2.

Fieri autem non potest, ut sanguis taurorum atque hircorum a peccatis liberet, eodem capite c. 4. collato commate 11. θυσίαι οὐδέποτε δύνανται περιελεῖν ἁμαρτίας.

Christiani dicuntur remissionem peccatorum accepisse per sacrificium a Christo oblatum: ἡγιασμένοι διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, cap. X. 10. collato commate 29. et cap. XIII. 12. Quam ob rem sanguis Christi dicitur αἷμα ῥαντισμοῦ κρεῖττον λαλοῦν παρὰ τὸν Ἀβελ, cap. XII. 24. et αἷμα τῆς διαθήκης, cap. X. 29. quae διαθήκη vocatur καινὴ, cap. VIII. 8. 13. et IX. 15. νέα, cap. XII. 24. κρεῖττον, cap. VII. 22. κρεῖττων, ἣτις ἐπὶ κρεῖττοσιν ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται, cap. VIII. 6. collato com. 12.

Id Auctor singulari loquendi ratione ita expressit, Χριστὸς προσήνεγκεν ἑαυτὸν διὰ πνεύματος, per *sacrificium praestantius et efficacius*, sive *offerendo sacrificium*, quo id effectum est, quod *omnes victimae legis Mosaicae praestare non potuerunt*. Conf. supra monita p. 100 et 101.

Quar-

Quartum denique argumentum ex eo ducit, quod Christus *semel tantum* victimam obtulerit, cujus efficacia futura sit *perpetua*, cum sacerdotes necesse habuerint victimas offerre κατ' ἐνιαυτὸν et καθ' ἡμέραν.

Sacerdotes necesse habebant θυσίας ἀναφέρειν καθ' ἡμέραν, cap. VII. 27. τὰς αὐτὰς θυσίας προσφέρειν εἰς τὸ διηνεκές, cap. X. 1.

Omnis enim sacerdos ἔστηκε καθ' ἡμέραν λειτουργῶν καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις offerens victimas, cap. X. 11, collato cap. IX. 6.

Pontifex Maximus in sancta sanctorum ingrediebatur, ἔπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, οὐ χωρὶς αἵματος, cap. IX. 7. κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ, com. 25.

Christus contra non necesse habuit καθ' ἡμέραν θυσίας ἀναφέρειν. Τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ ἑαυτὸν ἀνενέγκας, cap. VII. 27. collato cap. IX. 25 seqq. ἔπαξ προσενεχθεὶς, 28. μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν εἰς τὸ διηνεκές, cap. X. 12.

Hinc Christus dicitur nos a peccatis purgasse μιᾷ προσφορᾷ εἰς τὸ διηνεκές, cap. X. 14. διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος ἐφάπαξ, com. 10. conciliasse λύτρωσιν αἰωνίαν, cap. IX. 12. quae c. 15. dicitur κληρονομία αἰώνιος, ejusque sanguis vocatur αἷμα διαθήκης αἰωνίου, cap. XIII. 20.

Hanc partem praestantiae sacrificii a Christo oblatis Auctor ita significat: ὃς προσήνεγκεν ἑαυτὸν ἄμωμον διὰ πνεύματος αἰωνίου. Conf. quae pag. 102. monuimus.

THESES.

I.

Psalmo L. nihil omnino legibus de cultus divini modo antiquitus constitutis adversum affirmatur, sed condemnari videtur prava Israë-litarum ejus temporis consuetudo, holocausta tantummodo sacrificia, omissis eucharisticis, Deo offerendi.

II.

Zachar. XII. 10. pro **לֵאלֹהֵינוּ** legendum videtur **לֵאלֹהֵינוּ**.

III.

Jo. VI. 69. lectionem vulgo receptam, **ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος**, ei, quam Griesbachius in textum admisit, **ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ**, praeferendam esse, contendimus.

IV.

T H E S E S.

I V.

II Cor. V. 11. ὁ φόβος τοῦ Κυρίου non est *metus Domini*, seu *formido poenarum ab eo infligendarum*, sed, ex usu Hebraeorum, *justæ ejus veneratio*. Verborum, εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ κυρίου, ἀνθρώπους πείθομεν, θεῷ δὲ πεφανερῶμεθα, sensus hic esse videtur; *scientes igitur, quam reverentiam debeamus Domino, homines quidem nobis conciliare conamur, Deo vero jam cogniti sumus.*

V.

Jesum Christum, nostrum Servatorem, cultu religioso et honore divino affici debere, vel ex solo ipsius quod exstat Jo. cap. V. c. 23. effato evinci potest.

V I.

Qui statuunt, primos homines in statu plane inculto et tanquam infantili a Deo esse creatos, uti observationibus serioris ævi de ortu et progressu humanitatis abutuntur, ita et Sacris Literis adversantur.

V I I.

T H E S I S.

V I I.

Etsi rationis humanae multiplex sit usus, ad divinitus patefactam de Religione doctrinam et cognoscendam et dijudicandam, nequaquam tamen universum ejus argumentum ad hanc normam sic exigi debet, ut nihil omnino probeatur, quod ex naturae et Philosophiae principiis intelligi et explicari nequeat.

V I I I.

Sapienter omnino Jesus et Apostoli nullum systema, quod vocant, doctrinae moralis condiderunt; quod enim saepius temporum rationes suadent et postulant, ut forma disciplinae mutetur, id subinde videri posset se ita habere, quod res ipsa sibi non constet.

I X.

Male nonnulli ex quibusdam Ethices Christianae praeceptis, ad certa modo loca aut tempora accommodatis, Religionis Christianae reprehendendae causam duxerunt. Facile enim haec distinguuntur a caeteris praeceptis, quorum vis
nul-

T H E S E S.

nullis aut temporibus, aut personis, aut locis
circumscripta est.

X.

Quaestio, utrum studium Philosophiae Kan-
tianae Religioni Christianae magis profuerit,
an nocuerit, nondum satis recte dirimi posse
videtur.

E M E N D A N D A.

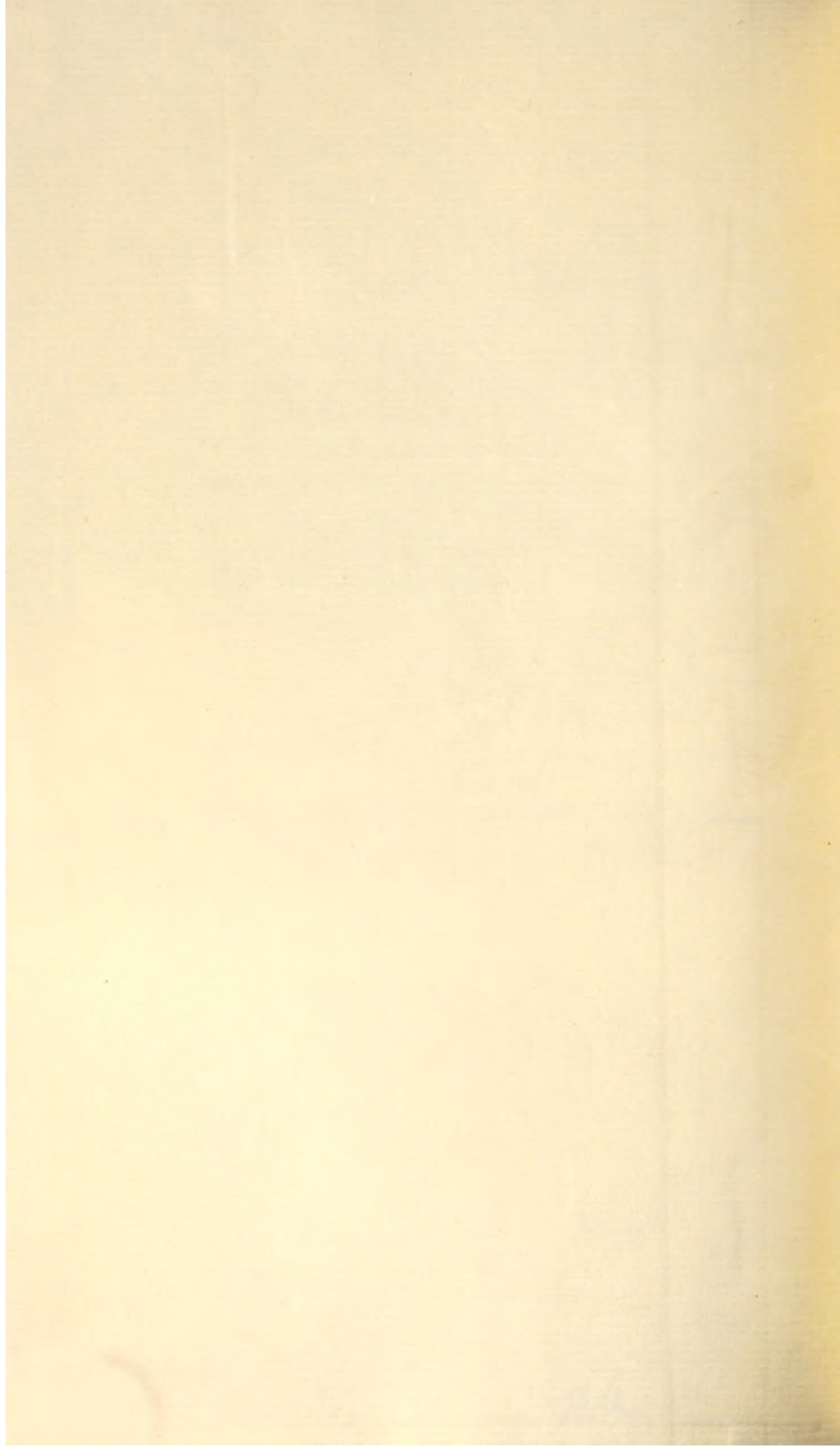
Pag. 31 linea 9 et 10 gottliche lege göttliche. In
aliis quoque vocibus operariorum
incuria omissa sunt puncta.

— 55 —	12	cap. VIII. 28. lege VII. 28.
— 60 —	4 et 5	Luc XXII. 50. lege XII. 50.
— 62 —	6 et 7	vovis lege vocis
— 66 —	21	innerer lege inneren
— 69 —	17	in Excursu V. lege in Excursu V.
ad Galatas.
— 72 —	8	Biblischer lege Biblische
— 75 —	9	רַעְלִיִן lege רַנְלִיִן
— — —	9	cap. IV. 13. lege IV. 10.
— 91 —	5	hujus interpretandi lege hujus loci
interpretandi
— 96 —	26	Der Meynung lege Die Meijnung

E M E N D A N D A

— 96 —	Die Meinung des	interparat
— 91 —	5 hiesig interparat	hiesig
— 86 —	9 cas IV. 12. 13. 14. 15.	
— 73 —	9 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.	
— 72 —	8 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.	
— 69 —	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.	
— 60 —	4 cas I. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.	
— 53 —	12 cas VII. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.	

Handwritten signature

Buchbinderel-Landesanst.
L. Körperbehind. Jugendk.
München, Kurzstr. 2

Boon Mesch, Adrian L. van der

Specimen hermeneuticum inaugurale in locum ad Hebr. IX. 14

Lugdunum Batavorum 1819

Exeg. 1122 em

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10413031-9